КЛЮЧ КЪМ
УЧИЛИЩЕ
БЕЗ СТРАХ

деца днес —
родители
утре

Добри практики

Благодарности:
Каталогът е съставен от екипа на Фондация „Асоциация Анимус" от представени добри практики от партньорски организации: Сдружение „Алтернативи" – гр. Айтос, Фондация „Джендър образование, изследвания и технологии", Асоциация „Родители", Институт по социални дейности и практики, Фондация „П.У.Л.С" – гр. Перник, Фондация „Партньори България", Център за приобщаващо образование, Национална мрежа за децата.

Съставител:

© 2018 Фондация Асоциация Анимус

Проектът и съдържанието му са лицензирани чрез Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Public License (CC BY-NC-ND 4.0). За повече подробности посетете https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

деца днес —
родители
утре

КЛЮЧ КЪМ
УЧИЛИЩЕ
БЕЗ СТРАХ

Добри практики

„Повишаване чувствителността на подрастващите по проблема „домашно насилие“ и повишаване на капацитета на представители на образователната система за работа по темата чрез програма и наръчник за превенция и защита в учебните заведения“. Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-161/16.05.2018 г., сключен с Министерство на правосъдието.

ФОНДАЦИЯ
АСОЦИАЦИЯ
АНИМУС

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Съдържание

1.

МОДЕЛ ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ НА УЧИЛИЩНИТЕ ПРОЦЕСИ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА ПРИОБЩАВАЩА УЧИЛИЩНА СРЕДА 8–17

Център за приобщаващо образование

2.

„ЕДИН ЗА ВСИЧКИ – ВСИЧКИ ЗА ЕДИН – методология на позитивни ролеви модели срещу дискриминацията в училище“ 18–23

Център за приобщаващо образование

3.

МЕТОДОЛОГИЯ „УЧИЛИЩЕТО ИМА СМИСЪЛ“. Наръчник за учители 24–33

Център за приобщаващо образование

4.

ПРЕСЕЧНА ТОЧКА 34–39

Сдружение „Алтернативи“ – гр. Айтос

5.

МЕДИАЦИЯ МЕЖДУ ВРЪСТНИЦИ 40–45

Фондация „Партньори – България“

6.

ПОДКРЕПА НА ДЕЦА С ЕМОЦИОНАЛНИ И ПОВЕДЕНЧЕСКИ ЗАТРУДНЕНИЯ **46–51**

Фондация „Партньори – България“

7.

КИКО И РЪКАТА **52–57**

Институт по социални дейности и практики /ИСДП/

8.

НАРЪЧНИК „МЛАДИТЕ ХОРА МЕЖДУ ВИРТУАЛНОТО И РЕАЛНОТО“ **58–63**

Асоциация „Родители“

9.

МЕТОДИКА „ПРЕВЕНЦИЯ НА ВИРТУАЛНО И РЕАЛНО НАСИЛИЕ“ **64–71**

Асоциация „Родители“

10.

ПРОГРАМА „КИБЕРСКАУТ“ **72–81**

Асоциация „Родители“

11.

НАРЪЧНИК И УЧЕБНА ТЕТРАДКА „ДЕЦА, РОДИТЕЛИ И УЧИТЕЛИ СРЕЩУ ЕЗИКА НА ОМРАЗАТА“ 82–87

Асоциация „Родители“

12.

ПРОГРАМА „НЕ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ“ 88–97

„Джендър образование, изследвания и технологии”

13.

“УЧИЛИЩЕ БЕЗ НАСИЛИЕ И СТЕРЕОТИПИ, ОПРЕДЕЛЕНИ ОТ ПОЛА” 98–107

„Джендър образование, изследвания и технологии”

14.

„НАСИЛИЕ В РОМАНТИЧНИТЕ ПРИЯТЕЛСТВА – СКРИТОТО ЛИЦЕ НА НАРУШАВАНЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА НА ТИЙНЕЙДЖЪРИТЕ” 108–121

„Джендър образование, изследвания и технологии”

15.

„ЧУЙ МЕ!“ 122–137

Фондация „Асоциация Анимус“

1

Център за приобщаващо образование

ЦЕНТЪР ЗА ПРИОБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ

МОДЕЛ ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ НА УЧИЛИЩНИТЕ ПРОЦЕСИ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА ПРИОБЩАВАЩА УЧИЛИЩНА СРЕДА

Моделът е разработен във Фаза 1 (2014-2016) на програма „Едно училище за всички“ с финансовата подкрепа на фондация „Америка за България“ с пет училища-партньори от страната. Във Фаза 2 на същата програма (2017-2019), той ще се апробира в нови десет училища в страната, избрани след конкурс от 3 етапа.
Заявки за работата по Модела на училища извън горепосочените би могла да се реализира след 2019г. по критерии и начин, които предстои да бъдат уточнени.

От кого е създадена и кога

Моделът е авторски продукт на Център за приобщаващо образование

- Създаден е в рамките на програма „Едно училище за всички“, през 2014-2016г.
- Разработен е в сътрудничество с Факултета по педагогика на Вашингтонския университет, Сиатъл, САЩ
- Консултиран с екип на Факултета по педагогика на Софийския университет
- Финансова подкрепа: фондация „Америка за България“.

За коя целева група е разработена практиката

Учителите и директорите на училищата са директните потребители на програмата, работата с родителите и децата е индиректна и се реализира през работата на учителите.

Моделът може да се реализира във всяко едно училище в страната, в което са налице осъзната и доброволна ангажираност на ръководството и ядро от учители, подкрепящи и готови да работят за ценностите на приобщаващото образование.

Цели

В Модела приобщаващото образование се разбира отвъд тясната рамка на индивидуализирана подкрепа за специални образователни потребности. Моделът предлага прилагането на приобщаващото образование като инструмент и подход за организиране на образователния процес в подкрепа на повишаването на справедливостта и на качеството на образователната услуга за всяко дете. Това обаче е подход, който се интересува и дали учителите и директорите са подкрепени, дали родителите се чувстват добре дошли в училище и спокойни за децата си. За нас приобщаващото образование се реализира под формата на система промяна, която търси връзка между случващото се на

различни нива и в различни области в развитието на училището и изисква споделени ценности, доброволна ангажираност и желание за развитие на средата отвътре-навън.

Училищата, които преминат през етапите на Модела ще формират своя визия за приобщаващо развитие на училището, ще обвържат тази визия с конкретни цели и действия за реализирането ѝ, ще могат текущо да измерват по задълбочен и структуриран начин къде се намира училището по пътя към изграждането на приобщаваща училищна среда и какво могат да предприемат в бъдеще.

Моделът не дава отговори и рецепти за бързи промени, а помага на формирания за целите на прилагане на Модела училищен лидерски екип да координира действията на училищната общност в един непрекъснат процес на саморефлексия, поставяне на цели, планиране и изпълнение на конкретни действия, които да отговорят на идентифицираните нужди, които са много специфични за всяко училище.

Описание на практиката

Прилагането на Модела за организиране на училищните процеси за изграждане на приобщаваща училищна среда представлява управлението на един дълъг процес на промяна в училищната общност. Ето защо е необходимо координирането на дейностите в училището да се реализира с помощта на външен координатор – член на екипа на Центъра за приобщаващо образование, който да навигира, консултира, координира различни процеси, които протичат успоредно в едно училище и имат своята логика и последователност. В рамките на работата по Модела учителите получават обучение за това, което представлява Модела, обучение за работа с Инструмента за самооценка и анализ на училищната среда, обучение по всяка една от областите на развитие (в зависимост от това, по кои от тях избере да работи училището в рамките на учебната година), както и консултации и/или обучения от външни консултанти, специално подготвени за специфична трудност, която е срещнал училищният екип в изпълнението на плана за действие в дадена област на развитие.

Моделът за организиране на училищните процеси за изграждане на приобща-

ваща училищна среда изхожда от убеждението, че различието между хората е ценност, а не недостатък. Едновременно с това ние си даваме ясна сметка, че приемането на различието между хората е процес, който изисква целенасочени усилия и изправянето пред трудности, които не биха могли да бъдат регламентирани и установени в умовете на хората като административна мярка. Затова е необходима една общоучилищна система на работа (а не отделни добри практики), която да разполага в себе си разбирането, че всеки човек – както дете, така и възрастен е значим и има нужда от подкрепа, за да реализира своя потенциал.

Ето защо в нашия Модел грижата за учителя, както квалификационна, така и психологическа, е поставена в центъра. Убедени сме, че подкрепата и приобщаващото образование, описани в Закона може да се реализират за децата само ако учителите им се чувстват подкрепени. Според ЦПО подобна грижа и разбиране са все още отсъстващи в позицията на държавните институции, когато стане дума за това какво е важно в работата на учителите.

Не на последно място е необходимо да се каже, че работата по Модела се опитва да задържи отговорността у учителите, защото ние от ЦПО сме убедени в това, че промяната в българското училище, е нещо което се реализира от българските учители. Необходимо е да се създаде училищна среда, която подкрепя промяната, както по отношение на всеки учител, така и по отношение на училището като организация. Това означава, че училището трябва да се стреми да бъде учеща се организация – такава, която систематично осмисля своите практики и прави необходимите промени в резултат на идеите, до които достига в процеса на саморефлексия. Тук става дума както за професионално развитие на учителите, така и за организационно развитие, които са неразривно свързани помежду си.

Основни характеристики на Модела

Първо, Моделът предлага подход към разпределянето и насочването на ресурсите в училището и организиране на училищните процеси така, че всяко дете и възрастен, ангажирани в образователния процес, да се чувстват добре дошли в своето училище.

Моделът, от друга страна, описва създаването на приобщаваща училищна среда отвътре-навън. Факт е, че изграждането на приобщаващо училище изисква нормативни рамка и институционална воля на национално ниво, но координацията на ниво системи, политики и практики в самото училище има също толкова ключова роля. В допълнение, необходима е и автентична мотивация за участие в процеса на промяна на отделните участници в училището, която зависи от това доколко всеки се чувства част от процеса, доколко е насърчен да участва в обсъждания, в споделяне на мнения, преди взимането на решения.

Така стигаме и до третата много съществена характеристика на Модела, а именно, че той изисква координираното от формирания училищен лидерски екип и систематично участие на всички заинтересовани страни от училищната общност в четири основни области – (1) Училищно управление, (2) Педагогически практики, (3) Детска закрила и (4) Партньорство с родителите.

Развитието според приобщаващите принципи във всяка една от тези четири области е важно и необходимо. От една страна, за приобщаваща училищна среда можем да говорим, само когато всяко едно дете се чувства в безопасност, добре дошло и подкрепено в училище, с възможности да развива и изявява себе си. От друга страна, също толкова важно условие е всеки един учител да се чувства подкрепен , защото само подкрепеният учител може да бъде уверен, мотивиран и подкрепящ. От трета страна, в приобщаващото училище всеки един родител се чувства спокоен за безопасността и развитието на своето дете, чувства се добре дошъл в училището, наясно с възможностите за участие в училищния живот, привлечен от споделена училищна визия за развитие на училището.

Процесите във всичките четири области са взаимосвързани и си взаимодействат по начин, който ги подпомага и засилва въздействието им.

Въвеждането и ефективното функциониране на включените в модела училищни практики естествено преминава през няколко основни етапа

1. Анализ на училищната среда чрез самооценка по ключови индикатори във всяка от четирите области на прилагане и въздействие на Модела с участието на всички заинтересовани страни
2. Избор на приоритети и поставяне на конкретни и измерими цели с индикатори за успех
3. Определяне на отговорни лица и формиране на екипи
4. Създаване на план за действие с отговорни лица и срокове
5. Изпълнение на плана и координация на дейностите
6. Проследяване на напредъка (мониторинг).

С началото на всяка следваща учебна година следва ново завъртане на цикъла по прилагането на Модела с повторна оценка и анализ на ситуацията и актуализиране на целите и плана за действие, който ще следват учителите през следващата учебна година.

Описание на опита до момента

Участници във Фаза 1 на програма „Едно училище за всички“ (2014-2016г.), в рамките на която се работи по Модела:

- 104 ОУ „Захари Стоянов“, София
- 171 ОУ „Стоил Попов“, Нови Искър
- 202 ОУ „Христо Ботев“, Долни Пасарел
- ОУ „Васил Левски“, Правец
- ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, Ботевград.

Участници във Фаза 2 на програма „Едно училище за всички“ (2017-2019г.),в рамките на която се работи по Модела:

- СУ „Нешо Бончев”, гр. Панагюрище, обл. Пазарджик
- 156 ОУ „Васил Левски“, гр. София, кв. Кремиковци
- СУ „Любен Каравелов“, гр. Добрич
- ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, гр. Ветрен, обл. Пазарджик
- СУ „Бачо Киро“, град Павликени, обл. Велико Търново
- ОУ „Христо Ботев“, с. Брестница , обл. Ловеч
- 97 СУ „Братя Миладинови“, гр. София
- НУ „Хаджи Генчо“, гр. Тетевен, обл. Ловеч
- ОУ „Пенчо Славейков“, гр. Димитровград
- ОУ „Антон Страшимиров”, с. Бохот, общ. Плевен, обл. Плевен

Обратна връзка от бенефициентите

Попитахме учителите коя е най-значимата промяна в тяхното училище, свързана с „Едно училище за всички“, ето някои от отговорите:

- Готовност за споделяне и приемане на съвети за работа
- Сформиране на екипи, организацията
- Яснота за процеса на приобщаващо образование
- Определяне на цели и задачи и план за промяната
- Предварителна организация за постигане на целите
- Преглед на участието на родителите, план за работа с родителите, привличане активно на родителите;
- Преглед на нагласите на училищната общност
- Нови въпроси и концепции – за детска закрила
- Повече внимание към децата със СОП
- Нужди на децата и стъпки за тяхното посрещане
- Увереност и креативност в работата
- Освободени сме от страха да се наблюдаваме и да си даваме обратна връзка;
- Работещи механизми за работа с всички ученици;

- Нови идеи и подходи за работа в клас;
- По-добри начини на общуване;
- Промяна в начина на мислене“.

Ключови думи:

Приобщаващо образование; приобщаващи ценности и нагласи; системен подход; отвътре-навън; организационна промяна; психично здраве; за всички деца; саморефлексия; учеща организация; вътрешна мотивация; справедливост; качество

Училищно управление
Педагогически практики
Детска Закрила
Партньорство с родители

Анализ
Определяне на приоритети
Формиране на екипи
Планиране
Изпълнение
Мониторинг

2

Център за приобщаващо образование

ЦЕНТЪР ЗА ПРИОБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ

„ЕДИН ЗА ВСИЧКИ – ВСИЧКИ ЗА ЕДИН – методология на позитивни ролеви модели срещу дискриминацията в училище“

Наръчникът е разработен в рамките на проект „Един за всички - всички за един - разработване и прилагане на методология на позитивни ролеви модели срещу дискриминацията в училище“, финансиран в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014.

От кого е създадена и кога

Център за приобщаващо образование

За коя целева група е разработена практиката

Ученици от прогимназиален етап и техните учители

Цели

- предизвикване на емпатия у учениците към дадена група хора - обект на дискриминативно отношение;
- развитие на умения за сътрудничество и общуване за постигане на обща цел, както и умения за уважаване на достойнството и спазване на правата на другите;
- учениците да могат свободно да изкажат мнението и виждания си по дадена тема;
- умения за екипна работа;
- провокиране на промяна на нагласите им спрямо дискриминацията.

Описание на практиката

Методологията „Един за всички – всички за един" предлага на учителя инструмент за борба с дискриминацията в училище и преодоляване на негативните стереотипи и нагласи сред учениците. Наръчникът е наличен за свободно ползване и се намира на сайта на Център за приобщаващо образование: **https://www.cie.bg/bg/Edin-za-vsichki-Narachnik**

В основата на методологията е залегнало използването на позитивни ролеви модели в лицето на реални личности, които чрез начина си на живот, работата си и делото си са отстоявали човешките права и свободи и са се борили срещу различни видове дискриминация.

Наръчникът е разделен на шест модула, като всеки е посветен на дадена личност, която на свой ред се свързва с определен тип дискриминация. Всеки от модулите е разделен на две части, изработени така, че да могат да бъдат проведени в два отделни учебни часа от по 40 минути. Шестте модула формират цялостната методология.

Във всеки модул са включени дейности, използващи определен набор от подходи и методи на преподаване:

Ролеви модели

Използването на ролеви модели е залегнало в сърцето на предлаганата методология. Подбрани са известни личности, борили се срещу определен вид дискриминация, които обаче нямат пряка връзка с България и българския културно-исторически контекст. Това е направено с цел да се избегнат обременените с определени качества национални герои, за който децата са чували не само в училище, но и извън него. Предлагайки на вниманието им личност, за която болшинството от тях или никога не е чувало, или разполага с повърхностна информация се предоставя възможност да се изгради един позитивен образ „на чисто". Различният културен, социален, исторически и географски контекст, с които е свързан животът на подбраните ролеви модели помага на учениците да разсъждават за даден феномен (в случая определен тип дискриминация) в абсолютни стойности т.е. без да бъдат обременени от каквито и да било предразсъдъци съществуващи в познатия им контекст. Този похват позволява направените на база опита на ролевия модел изводи да бъдат след това пренесени в контекста на обкръжаващата учениците среда и по този начин да провокират промяна на нагласите им спрямо дискриминацията.

Учене чрез преживяване

Всеки модул започва с малка игра/задача, която поставя учениците в ситуация, която да илюстрира определен тип дискриминация, като самите те биват поставяни в ролята на дискриминирани/дискриминиращи. Така учениците изживяват ефекта и могат по-лесно да идентифицират начините за справяне с проблема

Дискусия

Дискусията е ключова част от прилагането на методологията, тъй като именно тук учениците могат свободно да изкажат мнението и вижданията си по дадена тема. На база изразеното от тях мнение учителят може да добие представа за наличието и степента на дискриминативни нагласи у тях, както и да ги провокира с въпроси. В идеалния случай ролята на учителя се свежда до задаване на въпроси, провокиращи дискусия и насочващи я към определена тема. При необходимост учителят може да даде основна информация относно обсъжданата личност, живота, работата, историческия контекст и т.н. Добра практика,идентифицирана по време на апробацията на методологията е приканването на учениците да потърсят информация за личността в интернет веднага, по време на часа.

Самостоятелно проучване

В случай, че учителят разполага с време между провеждането на двете части на модула (от няколко часа до няколко дни), на учениците може да се даде за домашно да потърсят допълнителна информация за личността (биография, цитати, нещо, което ги е впечатлило по време на часа).

Работа по групи

Предоставя се възможност на учениците да се обединят в по-малки групи (5-7 човека). Ролята на учителя при тази дейност отново е предимно насочваща. Важно е да се обясни на учениците, че нямат ограничение в начина на изразяване – рисунки, текст, цитати, изрезки, колажи и т.н..

Описание на опита до момента

Методологията е апробирана сред ученици от три паралелки в пети клас и три паралелки в шести клас в СОУ „Св.Св. Кирил и Методий“, гр. Сливница.

Ключови думи

позитивни ролеви модели; дискриминацията; негативни стереотипи и нагласи; учене чрез преживяване; емпатия; екипна работа; общуване; достойнство; права; различие

Наръчникът „Един за всички – всички за един"

3

Център за приобщаващо образование

ЦЕНТЪР ЗА ПРИОБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ „УЧИЛИЩЕТО ИМА СМИСЪЛ“. Наръчник за учители

Наръчникът е разработен в рамките на проект „Един за всички - всички за един - разработване и прилагане на методология на позитивни ролеви модели срещу дискриминацията в училище“, финансиран в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014.

Методологията представлява инструмент за превенция на отпадане на учениците от училище в прогимназиалния етап и засилване мотивацията им да останат в училище, планирайки своето бъдеще.

Методологията се разработва в рамките на програма „С поглед в бъдещето – училището има смисъл“ заедно с две училища-партньори – СУ „Христо Смирненски“, гр. Брезово и СУ „Георги Бенковски“, гр. Тетевен. Програмата е финансирана е от фондация „Велукс“ за периода януари 2016 г. – декември 2019 г.

От кого е създадена и кога

Методологията е авторски продукт на Център за приобщаващо образование. Създава се в рамките на програма „С поглед в бъдещето – училището има смисъл“ (2016-2019г.).

Финансова подкрепа

Фондация „Велукс“, Дания

За коя целева група е разработена практиката

Програмата е насочена към целия випуск шестокласници в едно училище. Реализирането на Програмата обхваща ръководството на училището, учители, мести професионалисти и предприемачи.

Защо започваме работа точно в шести клас?

Законът не позволява до четвърти клас да се повтарят класове, което означава, че в пети клас всички натрупани дефицити стават видими. В пети клас децата срещат редица трудности – адаптация към изискванията на повече учители, нов и все по-сложен материал, който, ако им липсват основни умения от предните години, се оказва неусвояем. Много деца от рисковите групи се изправят пред възможността да повтарят и вероятността да отпаднат. Наблюденията показват, че при децата, които имат трудности в пети клас, в шести те се задълбочават.

Физическото и психическо съзряване на дванайсетгодишните, дълбоко променя сферата им на интереси и стремежи. Именно тук, липсата на мотивация и изместените приоритети създават сериозна предпоставка за напускане или формално присъствие в училище.

В шести клас се оформят представите на децата и родителите каква да бъде стратегията им в седми клас, така че след това да могат да продължат по избрания от тях път.

Цели

Програмата се фокусира върху мотивацията на децата да учат, върху необходимостта по-широката общност – от родители, учители, образователни институции, местни професионалисти, да поеме споделена отговорност за прехвърляне на мост между училището и професионалния живот на децата.

Целите на програмата са децата да променят възприятията си за училището от скучно, трудно, неприятно и безсмислено в интересно, забавно, полезно и необходимо място; да насърчи родителите да участват с по-голяма отговорност в училищния живот и преживявания на децата; да подкрепи учителите с нови умения за работа с деца и родители; да развие полезните връзки на децата с местните професионалисти; да насърчи местните училищни ръководства да укрепват и управляват добре новосъздадените връзки между деца, учители, родители и бизнес.

Какво НЕ прави програмата

Не дава професионална ориентация, но разширява прекия опит на децата с професионалистите в реалния живот.

Не променя учебния план и начина, по който е структурирано преподаването, но дава възможност на учителите да открият връзки между особеностите на една реална професия и учебните предмети и да направят преподаването си по-интересно и смислено.

Описание на практиката

Програмата представлява доброволна и дългосрочна работа на деца в шести клас с професионалисти от местната общност. Посещенията при професионалиста се провеждат заедно с учител, който преподава предмет от съответната научна област. Работата на учителя е да свърже практическите занимания с учебния материал. Децата се запознават първо с всички професии, а след това избират групата и професионалиста, който е най-близък до техните интереси.

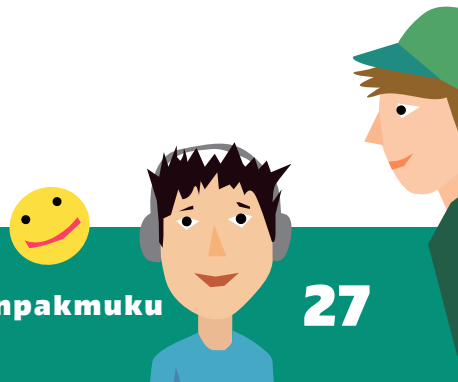

Описание на опита до момента

Методологията се прилага в двете партньорски училища и предстои нейното прилагане в пет нови училища от учебната 2018-2019 година.

Междинни данни от прилагането на Програмата

- 70% от децата заявяват, че училището е станало по-интересно за тях вследствие на работата си по Програмата.
- 27% са променили мечтите си вследствие на участието си в Програмата.
- 50% са увеличили знанията си по предметите, свързани с участието си в Програмата.
- С 69% се е увеличила готовността на професионалистите да отделят собствени средства за продължаване на Програмата вследствие на едногодишната им работа с децата.
- С 20% са намалели отсъствията на децата в сравнения с броя отсъствия на същите деца предходната година.
- С 20% са се увеличили родителите, които смятат, че е добре детето им да изготви отсега план за живота си.
- С 9% са се увеличили родителите, които търсят индивидуален контакт с училището.
- С 13,5% са се увеличили учителите, които търсят личен контакт с родителите.

Програмата засилва потенциала на училището да привлича за общи дейности местните общности; на учителите да обогатят педагогическите си умения и да проявят лидерски качества; на родителите да изоставят затвореността си и да се включат по-активно в обучението на децата си; на децата да следват мечтите си и да правят осъзнати и информирани избори. По този начин Програмата развива нагласа и умения за гражданско поведение в училищната среда.

Програмата насочва участниците в нея към преодоляване на предизвикателствата, нагласите и поведението, което води до застой във всяка от групите. Тя предизвиква инерцията, пасивността, затвореността, безразличието, конформизма и страха.

До този момент Програмата е показала резултати, които я правят подходяща за развитие в по-голям мащаб. Окончателните данни и техният анализ ще покажат конкретните стъпки за бъдещото ѝ развитие.

Обратна връзка от бенефициентите

Учителите споделят, че випускът, преминал през Програмата е станал по-задружен, намалели са конфликтите между учениците. Повишило се е доверието на учениците към учителите и на родителите към училището като цяло.

Обратна връзка от учителите и професионалистите, участвали в Програмата

Ако искате да станете част от Програмата независимо дали като училище, предприятие или професионалист, който иска да работи с децата, моля попълнете формата за заявяване на интерес в края на линка.

Ключови думи:

Превенция от отпадане, мотивация, работа по групи, отваряне на училището към общността, тандем учител-професионалист, реализиране, позитивни ролеви модели; учене чрез преживяване; емпатия; екипна работа; общуване, мечтаене;

Екип „Културен организатор"
„ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА И
УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ В НЕЯ"

Marlboro

4

Сдружение „Алтернативи“ – гр. Айтос

ПРЕСЕЧНА ТОЧКА

Проект на Сдружение “Алтернативи” – гр. Айтос, изпълняващ се в периода ноември 2015г. - ноември 2017г. в гр.Карнобат

От кого е създадена и кога

Сдружение "Алтернативи" е:

- НПО, осъществяваща дейност в обществена полза
- организация на професионалисти от помагащите професии
- организация, работеща за хората в неравностойно положение, чрез реализиране на проекти в социалната сфера

Реализирани проекти през последните 5 години

Проект « Ние сме мрежата» финансиран от Фондации Лале и ОУК. Сдружение „Алтернативи" е партньор на ИСУО като дейностите се реализират в гр.Айтос и са насочени към деца в риск. Подкрепата се предоставя с помощта на иновативен модел за краткосрочна социална работа със семейството.

Финансирани от ФМ на ЕИП:

- Проект «Граждански форум по социални въпроси в община Карнобат" за повишаване приноса на НПО при формулирането на политики и при вземането на решения на местно ниво
- Проект "Укрепване капацитета на НПО в Бургаска област за мониторинг на социалните услуги в общността".

За коя целева група е разработена практиката

- Деца и младежи до 16 год. в риск от гр.Карнобат. Част от тях са застрашени от отпадане от училище, изключване от приятелска среда, поради негативите от поведението им и поради неспособността на семейната система да се справи с тях; конфронтирани от насилие или риск от социална маргинализация.
- Преки бенефициенти:
- 20 деца и младежи в риск;
- 12 професионалиста/доброволци, работещи с деца;
- 100 непреки участници: ученици, учители; ЗС от ключови институции-читалище; ОЗД, обществени възпитатели; представители на медиите; хора от малката общност.

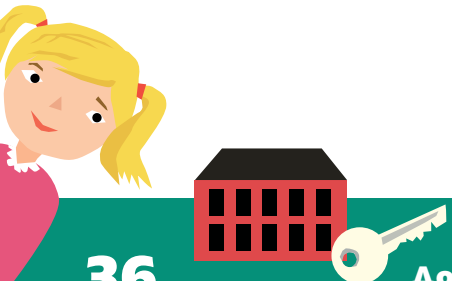

Цели

- Да мобилизира ресурс за създаване на подход за развитие на деца и младежи от гр. Карнобат изложени на риск, основаващ се на силните им страни чрез участие в програма Социален театър;
- Да се създаде защитено пространство, отворено за участие, в което посредством театъра, децата имат възможност да усвоят и развият различни умения, да изследват своите търсения и разочарования, без заплахата това да се случва по деструктивен начин в процеса на тяхното развитие;
- Програмата да работи за създаване на позитивни нагласи за правото всяко дете да получава внимание и възможност да поставя и обсъжда важни за него въпроси.

Специфични цели

- Разработване, апробиране и популяризиране на Програма „Социален театър" за развитие на деца и младежи от гр. Карнобат изложени на риск, основаваща се на силните им страни;
- Повишаване капацитета на професионалната общност в Община Карнобат за специализиран подход при работа с деца в риск за развитие на техните ресурси и изграждане на умения за междуличностно общуване, вземане на решения и справяне с конфликти;
- Създаване на условия на децата и младежите в риск за насърчаване на творчеството и себеовластяване в процеса на преодоляване на трудности и кризи, чрез активна работа в общността и медиите

Добавена стойност

Изграждането на партньорства с училища, читалища, НПО, социални служби и институции от Община Карнобат, които са заинтересовани да участват в създаване на програма и подход за превенция в малката общност и изграждане на среда насочена към развитие на деца и младежи, изложени на риск, основаващо се на силните им страни.

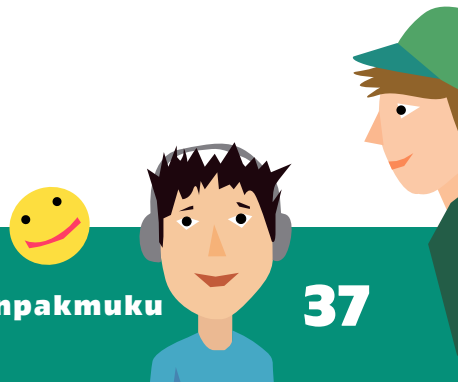

Контекст

- Трайна тенденция сред децата и младежите за агресивно и деструктивно поведение, което застрашава тяхното развитие. Наличие на голям брой деца в ситуация на риск.
- В община Карнобат живеят общо 2484 деца в у-щна възраст (към 2016г.), от които по данни на ОЗД - 382 са регистрирани като деца в риск.
- Административен подход на държавните институции в работата с деца в риск – насочване към съществуващи услуги в общността и, по-често – към институции, без да включва превенция и навременна интервенция в малката общност. В допълнение, социалните работници работят по случаи, когато рискът за децата вече е прераснал в криза – детето е отпаднало от у-ще, без адекватна подкрепа и/или трябва да бъде изведено от семейството, защото оставането застращава неговото благосъстояние.

Описание на опита до момента

Профил на децата:

- 14 момичета , 6 момчета
- 12 деца от ромски произход, 7 от български
- Основна възрастова група 1–12 години
- едно дете на 16г.
- четири деца на 13 год.

Идентифицирани рискове за децата:

- Непълни семейства
- Институционална история
- Неглижиране в семейна среда
- Склонност към агресивно поведение
- Риск от социално изключване и/ или отпадане от училище.

Постигнати резултати

- Организирано и проведено обучение за 12 специалисти/доброволци от гр.Карнобат за работа със Социален театър от екип на Театър "Цвете"
- Повишаване на мотивацията и компетентността на 12 специалисти за работа с деца в риск за развитие на силните им страни
- Приложение на обучителната програма за по-широк кръг специалисти, работещи в с деца в риск.

Постигнати резултати

- Разработена програма базирана върху практиката на Социален театър и включва: цели и методи; инструменти.
- Събиране на лични истории на деца и младежи в риск, обработка на историите за изготвяне на «сценарий» за театрален форум;
- Видове работа с децата- индивидуална и групова с фокус върху ресурсите и решенията за справяне с риска, обратна връзка от участниците: деца, родители, учители, др.
- Създадени позитивни нагласи за споделяне на лични истории от деца и младежи в риск като метод за самопомощ и като добра практика;
- Предстои: Изготвяне и разпространение на книжка с опита по прилагане на програмата.

Дейности в процес на реализиране

- Работа с 20 деца в риск във форум на социален театър „Пресечна точка" по овластяване и изграждане на умения за междуличностно общуване, вземане на решения и справяне с напрежение и конфликти.
- Подготовка на 5 представления пред публика и въвличането и в дискусия по поставените от участниците проблеми, събрани от личните истории. Планираме включване на родители и учители във форума, фокусирано върху ненасилствените взаимоотношения и насърчаването на творчеството и позитивната самооценка на децата.

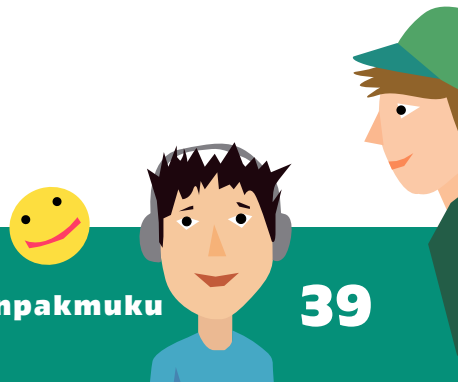

5

Фондация „Партньори – България“ /ФПБ/

МЕДИАЦИЯ МЕЖДУ ВРЪСТНИЦИ

От кого е създадена и кога

ФПБ работи в областта на алтернативното решаване на спорове от 90 те години на миналия век. Медиацията между връстници е постоянна програма на ФПБ, с която организацията разпространява култура на мирно решаване на конфликти в училищата. Този метод е разпространен широко в други държави, особено в САЩ. и се използва като един инструмент за детско участие, при който децата поемат отговорност за постъпките си и търсят решение на проблема с помощта на свои връстници – медиатори.

За коя целева група е разработена практиката

Медиацията между връстници се използва като един инструмент за детско участие, при който децата поемат отговорност за постъпките си и търсят решение на проблема с помощта на свои връстници – медиатори. Основна целена група са учениците, но обучението трябва да обхване и учителските и неучителските екипи в училище, тъй като в много слручаи учениците – медиатори се нуждаят от подкрепата на възрастен, или медиацията е добре да се извърши от възрастен. Обучението на целия училищен екип е предпоставка за успешно въвеждане на процедурата.

Цели

Обучението на училищни медиатори включва развитие на комуникативни умения, усвояване на техники чрез упражнения и практика, например, как да задават въпроси, кога да провеждат отделни срещи със страните, как да водят архив и регистрират случай, да дават и получават обратна връзка. Важна част от обучението е разбиране и справяне с проблемно поведение на страните.

За да станат медиатори, които помогат на своите връстници да решават спорове, учениците трябва да имат отлични умения да изслушват страните. Трябва да могат да анализират и разбират ситуацията и проблема, да имат добро отношение към съучениците си, да ги разбират въпреки недостатъ-

ците им. Важно качество на медиаторите е, че не се страхуват от силните емоции и напрегнатите отношения. Само така те могат да помагат на тези, намиращи се в конфликт да разберат общите си интереси и да започнат да разговарят. Медиаторите са ориентирани към решенията и могат да фокусират разговора към решения. Те са неутрални фасилитатори и поддържат неутралност и безпристрастност по отношение на страните.

Описание на практиката

ФПБ разпространява медиацията между връстници като един ефективен начин за адресиране на училищния тормоз и агресия. Медиацията между връстници представлява форма на решаване на конфликти, при която обучени ученици помагат на други ученици да решат спора си. Обучението включва разбиране за конфликтите като естествена част от живота в училище. Целта е децата да се научат да решават конфликтите помежду си по мирен начин - без прояви на агресия и тормоз.

Обучението включва 5 дневна програма по базисни умения за водене на посредничество при спорове. Завършва със сертификат, удостоверяващ, че участникът в обучението е покрил основни теми, свързани с конфликтите, комуникативните умения, фазите в процеса на медияция, изработване на споразумение между страните и справяне с различни казуси, възникващи в процеса на медиация. Обучението е интерактивно и включва ролеви игри, разиграване на казуси, упражнения.

В обучението участват ученици от среден и горен курс на средното училище.

Отделно обучение по подобна програма се предлага за учители и неучителски персонал.

Учебно видео за медиация между връстници на ФПБ:
https://youtu.be/3WJwlIHseLo

За повече информация: **www.partnersbg.org**

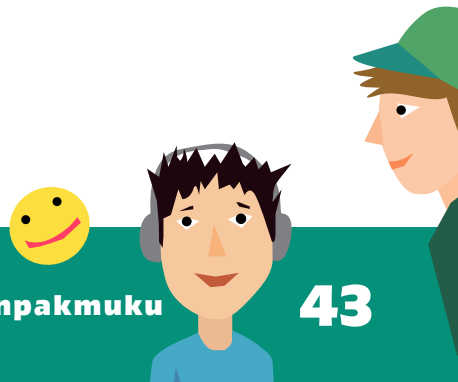

Описание на опита до момента

През последните 3 години програмата е прилагана в 130 СОУ „Ст.Караджа“ в София в рамките на програма Еразъм + на Европейската комисия. Обучени бяха 40 души от учителския и административния състав на училището /целият учителски екип/ и 12 ученици – училищни медиатори. Обучението включи и допълнителни 5 дни в международна лятна школа по медиация в Унгария в рамките на проекта „Заедно срещу училищната агресия“ с участници фондация „Партньори-България“, фондация „Партньори-Унгария“ и SOS Малта.

Обратна връзка от бенефициентите

Според г-жа Караджова, Директор на 130 СОУ учениците, които са обучени да бъдат медиатори са станали по-уверени в себе си, ползват се с авторитет, търсени са от своите ученици. Участвали са в решаване на конфликтни ситуации и са предотвратявали конфликти, поради намесата им още в начална фаза на спора.

Ключови думи

Конфликти; медиация; алтернативно решаване на спорове; медиация между връстници; училищна медиация.

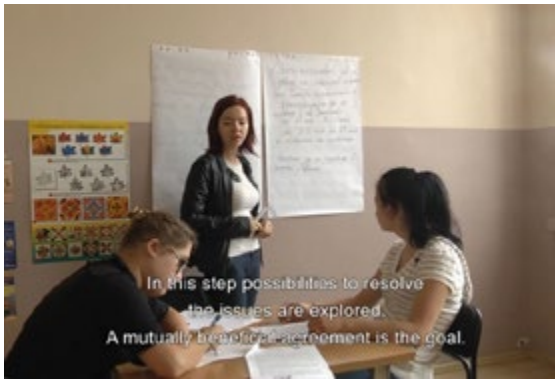

Обучение на училищни медиатори в офиса на ФПБ

Снимка от учебен филм за училищната медиация на ФПБ

Сертификати за успешно завършили курса

Ученици говорят за работата си като медиатори

6

Фондация „Партньори – България“ /ФПБ/

ПОДКРЕПА НА ДЕЦА С ЕМОЦИОНАЛНИ И ПОВЕДЕНЧЕСКИ ЗАТРУДНЕНИЯ

От кого е създадена и кога

Фондация „Партньори – България“ разви и въведе тази методология за подкрепа на деца с предизвикателно поведение през 2007 г. с подкрепата на фондация ОУК. Това е адаптирана методология, разпространена и популярна сред психолози и социални работници в САЩ и Обединеното кралство. В България децата с емоционални и поведенчески затруднения (ЕПЗ) или още „децата с предизвикателно поведение“ се определят като всички онези деца и юноши, които без да имат изразено психично нарушение, демонстрират поведение, възприемано като неприемливо, предизвикателно или дори опасно за себе си и околните.

За коя целева група е разработена практиката

Програмата е разработена за социални работници, психолози и всички работещи с деца специалисти. Тя е подходяща и за учители и родители, доколкото обяснява емоционалните и поведенчески затруднения на децата и дава насоки за промяна на ситуацията съобразно нуждите на детето и семейството.

Цели

Усилията на екипа на ФПБ в подкрепа на децата с ЕПЗ са съсредоточени в следните основни сфери:

- Повишаване капацитета на работещите с деца специалисти: разработване и въвеждане в практиката на цялостна методология за подкрепа на деца с предизвикателно поведение и обучение на специалисти от страната в нейното приложение;
- Директна работа с деца и семейства: предоставяне на дългосрочна консултативно-информационна дейност за деца и семейства в Центрове за информиране, консултиране и подкрепа на деца” в градовете Дупница и Самоков;
- Насърчаване на позитивното родителство: организация на обучения за родители, групи за взаимопомощ и интернет платформа в подкрепа на позитивните родителски практики;

- Развитие на политики и стратегии за подкрепа на деца с предизвикателно поведение

Дългосрочни резултати

- Трайно намаляване на децата в риск, определени като деца от целевата група;
- Повишаване информираността на родителите по темата "емоционални и поведенчески затруднения" и насърчаване включването на позитивни родителски практики и култура на взаимопомощ в процеса на отглеждане и възпитание на децата;
- Промяна на отношението на специалистите, работещи в системата на образованието спрямо "емоционалните и поведенчески" затруднения, с които те се срещат в работата си и придобиване на знания за адекватно справяне с тях.

Описание на практиката

Кои са децата с емоционални и поведенчески затруднения?

Всички деца, в даден период от своето развитие, демонстрират трудно поведение или изпитват негативни емоции, с които не могат да се справят. При някои от тях, тези трудности се задълбочават с времето и крият риск за пълноценното им развитие, а понякога дори застрашават здравето им и безопасността на околните. Тези деца ние наричаме деца с ЕПЗ или още деца с предизвикателно поведение.

„Емоционално и поведенческо затруднение е всяка социално неприемлива форма на поведение, чиято сила, честота и интензивност представляват заплаха за физическата безопасност на детето и/или околните, или възпрепятства пълноценното му развитие и социално включване."

Предизвикателното поведение може да приема най-различни форми – от прояви на открита агресия (физическо насилие, вербална агресия, разрушително поведение и др.) до скрити, неагресивни действия и състояния (самонараня-

ване, злоупотреба с ПАВ, склонност към самоизолация, бягство от дома и др.). Въпреки различията, децата с емоционални и поведенчески затруднения споделят и някои общи характеристики:

- поведение, несъответно на социално приетото за дадена възраст и ситуация;
- негативни емоционални състояния, изразяващи се с потиснатост, тревожност/страх или гняв;
- трудности или неспособност за установяване и поддържане на социални контакти с връстници;
- затруднения в обучението, които не се дължат на специфично заболяване, сензорна увреда или интелектуален дефицит.

Обучението за подкрепа на децата с емоционални и поведенчески затруднения включва два модула:

- Подкрепа на деца с емоционални и поведенчески затруднения;
- Рестриктивна физическа намеса при деца с емоционални и поведенчески затруднения.

Участниците в тези 5 дневни обучения получават пособия, които съдържат указания, инструменти и основна информация за практикуващите подхода.

Описание на опита до момента

- ФПБ създаде два Центъра за информиране, консултиране и подкрепа на деца с ЕПЗ в градовете Дупница и Самоков;
- Разработена беше цялостна методология за подкрепа на деца и юноши, основана на подходите "Позитивна поведенческа подкрепа" и "Физическа намеса";
- Обучени бяха повече от 200 специалисти с различен профил в 7 български града (Дупница, Самоков, Видин, Кюстендил, Пловдив, Разград и Търговище);
- Предоставени бяха възможности за регулярна, индивидуална или групова супервизия на преминалите обучение специалисти.

- С активното съдействие на местни специалисти се учредиха групи за взаимопомощ за родители в градовете Видин, Кюстендил, Пловдив, Разград и Търговище;

Осъществени бяха срещи-дискусии между родители и специалисти в седемте български града, с цел да обменят опит и да си помагат.

Ключови думи

Деца с предизвикателно поведение; деца с емоционални и поведенчески затруднения; позитивно родителство; физическа намеса

Обучение на училищни медиатори в офиса на ФПБ

7

Институт по социални дейности и практики /ИСДП/

КИКО И РЪКАТА

Програмата „Кико и ръката" е разработена в рамките на проект „Превенция на сексуалното посегателство и сексуална експлоатация на деца в Централна и Източна Европа – цялостен подход" и има за цел да подкрепи родителите и професионалистите в подхода и първите им разговори с детето – как то да се предпази, как да реагират и към кого да се обърнат за помощ.

От кого е създадена и кога

Проектът се реализира в периода 2014 – 2018 година ще фокусираме усилия в понижаване на толерантността на обществото към сексуалното насилие и сексуалната експлоатация и по-доброто разбиране на връзките между сексуалното посегателство и сексуалната експлоатация на деца. Разработена е като част от кампанията на Съвета на Европа, провеждана успоредно в шест страни - Полша, Латвия, Литва, Молдова, Украйна и България. По кампанията са разработени различни медийни инструменти и комплект от материали, които подкрепят родителите и професионалистите в подхода и първите им разговори с детето – как то да се предпази, как да реагират и към кого да се обърнат за помощ.

За коя целева група е разработена практиката

Програмата е предназначена за широк кръг деца в предучилищна възраст обхванати в детски заведения и ученици от първи и втори клас на общообразователните училища (5-8 години).

Цели

Повишаване информираността и уменията на родителите да разговарят със своите деца, така че да ги защитят от сексуално посегателство и сексуална експлоатация.

Повишаване информираността и уменията на професионалисти да разговарят с децата по темата (професионалисти от училища, детски градини, социални услуги, др.)

Повишаване уменията на децата да разпознават насилието, да могат да се защитят в подобна ситуация и да потърсят помощ.

ОПИСАНИЕ НА ПРАКТИКАТА

Задачи:

- Активизиране представите на децата за неприкосновеност на собственото тяло, добър и лош контакт с околните.
- Формиране на умения за предпазване от лошия контакт.
- Изграждане на нагласа за споделяне на притеснителни факти и събития и формиране на кръг от значими възрастни, на които могат да споделят.

Очаквани резултати

- Изграждане на мотивация за споделяне и усвояване „Правилото на бельото";
- Повишаване на уменията на децата за диференциране на добър и лош контакт с хората;
- Придобиване на умения за предпазване от сексуални посегателства.

Дейности, с които се реализира програмата

- Игра за представяне на участниците;
- Игри за диференциране на понятия;
- Театрализирана игра;
- Арт – техника за затвърждаване знанията за „Правилото на бельото";
- Дискусия.

Време

Два дни в седмицата по 30 минути.

Срок за реализиране на програмата

2 сесии в рамките на една седмица / може да бъдат реализирани и в два последователни дни /

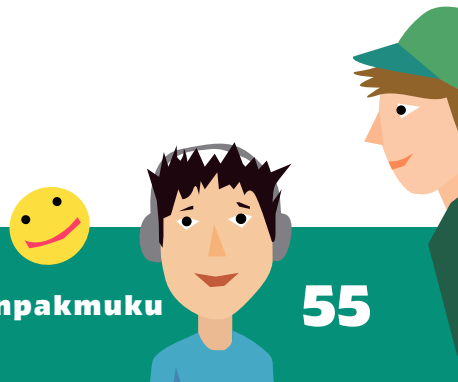

Как да научим децата да спазват Правилото на бельото?

Ще ви помогнат Кико и приятелката му Ръката – кратка приказка, която можете да прочетете на детето си. В нея се разказва за приятелство, доверие, за позволеното и забраненото докосване и затова колко важно е детето да може да каже Не! и, когато се наложи, да знае към кого да се довери. Можете да разгледате книжката тук или да потърсите отговор на някои въпроси тук. Можете да я вземете от нашите центрове или да я поръчате, както и на **https://sapibg.org/bg/campaign/kampaniya-1-ot-5**

- ТВ клип (анимационен филм)
- книга, която родителите могат да четат на децата си на възраст от 3 до 7 години

Книжка за родители

Правилото на бельото, разработена от Съвета на Европа, помага на родителите да запознаят децата си с правилото на бельото: никой няма право да те докосва по тези части на тялото, които са покрити от бельото.

Книжката има малко илюстрации (само зеленото човече) и повече текст. Състои се от следните части:

1. Твоето тяло си е твое
2. Добро докосване – лошо докосване
3. Добри тайни-лоши тайни
4. Превенцията и защитата са отговорност на възрастните
5. Други полезни съвети, които придружават правилото на бельото (споделяне и разкриване, познати и непознати извършители, как да потърсим помощ, какво да направим ако подозираме, че има насилие, къде можем да намерим информация)

Ключови думи

Сексуална злоупотреба; Правилото на бельото

Книжката „Кико и ръката”

8

Асоциация „Родители“

НАРЪЧНИК „МЛАДИТЕ ХОРА МЕЖДУ ВИРТУАЛНОТО И РЕАЛНОТО“

Наръчникът „Младите хора между виртуалното и реалното“ е разработен в рамките на проект SAFER през 2014 г., чрез който учителите могат да преподават житейски умения, критично мислене и позитивно онлайн общуване през моделът на казуси, в рамките на учебните часове.

От кого е създадена и кога

Наръчникът „Младите хора между виртуалното и реалното“ е разработен от екипа на „Асоциация Родители“ и екипа на фондация ПИК, които са обединени в Национален Център за безопасен интернет.

За коя целева група е разработена практиката

Наръчникът, се прилага от целева група учители и е насочен към развиването на уменията на учителите да провеждат интерактивни занятия с учениците в рамките на 40 мин. Крайната целевата група на наръчника за разработване и прилагане на казуси в учебна среда са ученици в горен курс.

Цели

Целите на наръчника са да даде възможност учителите да научат повече за тенденциите в онлайн общуването на младите хора, да се запознаят отблизо с насоките за работа с казуси и потенциални предизвикателства пред използването на казус в час, да изпробват най-добрите предоставени от други учители казуси, както и да се информират за някои от добрите училищни практики в други страни.

Описание на практиката

Наръчникът представлява стандартен и недостатъчно оценен подход за работа с младите хора – разрешаването на казус и предоставя пространство на учителите да проявят творчество и да изберат кое е най-важното, върху което искат да се фокусират в работа си с учениците. Училището е едно от най-подходящите места за провеждане на задълбочен разговор за интернет като част от живота на младите хора. Една от причините е, че учителят играе много важна роля в живота на децата, като ги образова не само в предметните области, които преподава, но и в житейски умения и критично мислене. Интернет е такава сфера от живота, за която обикновено считаме, че децата са по-добре запознати от нас. Всъщност обаче децата и младежи-

те имат нужда да натрупат не само технически умения, но и социален опит, за да се възползват от всички възможности на мрежата, без да попаднат в беда.

Чрез наръчника, педагозите могат да планират и проведат урок, който е основан на ситуации, свързани с поведението на младите хора в интернет, през използването на най-успешните примери от класните стаи на участвалите в конкурса „Учител-Будител“ 2013 г. учители.

Описание на опита до момента

Над 200 са използвали наръчника и са приложили метода на работа с казуси в час.

Обратна връзка от бенефициентите

Учителите бяха удовлетворени, че са прилагали казуси в часовете си, чрез които децата трупат социален опит, научават се как да решават проблеми и как да общуват позитивно в онлайн среда.

Ключови думи

Виртуално и реално; насилие; социални умения; емоции; поведение; аналитични умения; проблеми; партньорство; комуникация; училищна общност.

Наръчник за учители „Младите хора между виртуалното и реалното“

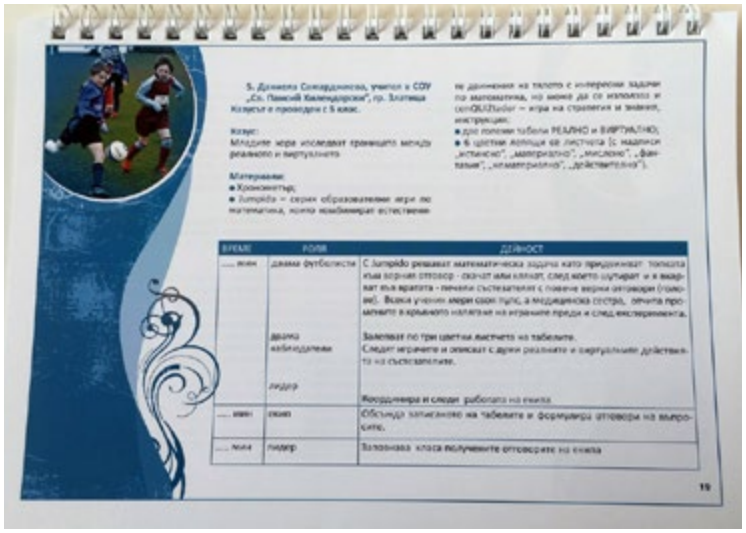

Наръчник за учители „Младите хора между виртуалното и реалното“

Наръчник за учители „Младите хора между виртуалното и реалното“

9

Асоциация „Родители“

МЕТОДИКА „ПРЕВЕНЦИЯ НА ВИРТУАЛНО И РЕАЛНО НАСИЛИЕ“

Методика „Превенция на виртуално и реално насилие“ е разработена в рамките на програма „Безопасен интернет“ и с подкрепата на фондация ОУК и има за цел да подпомогне децата в училище да осмислят онлайн тормоза и насилието като явление в реалния и виртуалния свят на Интернет, да си изградят психологична бариера за извършването му и да развият умения да се предпазват от насилието и в реалността, и във виртуалното пространство. Методиката е представена в специално създадени 2 наръчника с развити 44 теми за ученици от 5 до 12 клас и се реализира през обучение „Превенция на виртуално и реално насилие чрез интерактивно обучение в училище“

От кого е създадена и кога

Методика „Превенция на виртуално и реално насилие“ е разработена от екипа на „Асоциация Родители“ и екипа на фондация „Приложни изследвания и комуникации“, които са обединени в Национален Център за безопасен интернет.

За коя целева група е разработена практиката

Методическите занятия, които са развити в наръчници, се прилага от целева група учители, които преминават през обучение „Превенция на виртуално и реално насилие чрез интерактивно обучение в училище“, което е насочено към развиването на уменията на учителите да провеждат интерактивни занятия с учениците по общо 44-те подробно разработени теми с времева рамка един учебен час, ясни инструкции и материали за обучителите. Преминавайки през обучението, всеки участник получава комплекта наръчници, които може да използва гъвкаво в работата си с групи деца, като комбинира, обогатява или съкращава теми.

Крайната целевата група на методиката са ученици от 5 до 12 клас, като разработената методика предлага нов подход в рамките на формалното образование в основните и средни училища, в рамките на един учебен час от 40 мин.

Цели

Методиката цели осмисляне на насилието като явление в реалния и виртуалния свят и развиване на социални (меки) умения в сферата на потребностите, емоциите, себепознаването, общуването, личностната и социалната реализация, работа в екип, емпатия, толерантност, умения за взимане на решения чрез интерактивните занятия.

Описание на практиката

Методика „Превенция на виртуално и реално насилие“ е развита в два наръчника – „Виртуално и реално насилие“ и “Превенция на виртуално и реално на-

силие“. Първият наръчник акцентира на различните форми на насилие в онлайн и офлайн живота и връзката между тях, а вторият набляга на позитивните умения и силните страни на младите хора за справяне с предизвикателствата в ежедневието.

На базата на методиката беше създадено обучението „Превенция на виртуално и реално насилие чрез интерактивно обучение в училище“ като набор от 44 интерактивните занятия, в рамките на 40 мин. учебен час. Тези занятия целят да подпомогнат децата в училище да осъзнават, да разбират и да се предпазват от рискове и насилие на границите на виртуалното пространство и реалността. Обучението е насочено към развиването на уменията на възрастните да провеждат интерактивни занятия по два наръчника с общо 44 подробно разработени теми с времева рамка един учебен час, ясни инструкции и материали за обучителите. Темите покриват широко поле от теми, касаещи децата и младежите между 5 и 12 клас. Преминавайки през обучението, всеки учител получава комплекта наръчници, които може да използва гъвкаво в работата си с групи деца, като комбинира, обогатява или съкращава теми.

Описание на опита до момента

За период от 7 години над 800 учители от 49 училища в страната са преминали обучения по методиката. Те са провели общо над 12 000 занятия с повече от 26 000 ученика.

Обратна връзка от бенефициентите

Според обратната връзка от учителите, въпреки че методиката като цяло е насочена към осъзнаване на виртуалното насилие, най-вече във формата на онлайн тормоз между връстници, работата с учениците по нея има положителен ефект върху цялостното поведение и атмосфера в класовете, където е прилагана.

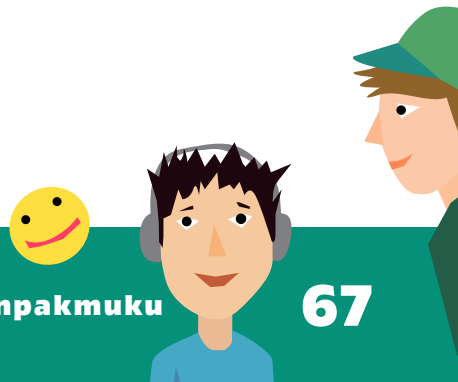

Ключови думи:

Виртуално – Реално; насилие; тормоз; онлайн тормоз; агресия; социални умения; емоции; поведение; нужди; училищна общност.

Наръчник към „Методика „Превенция на виртуално и реално насилие“

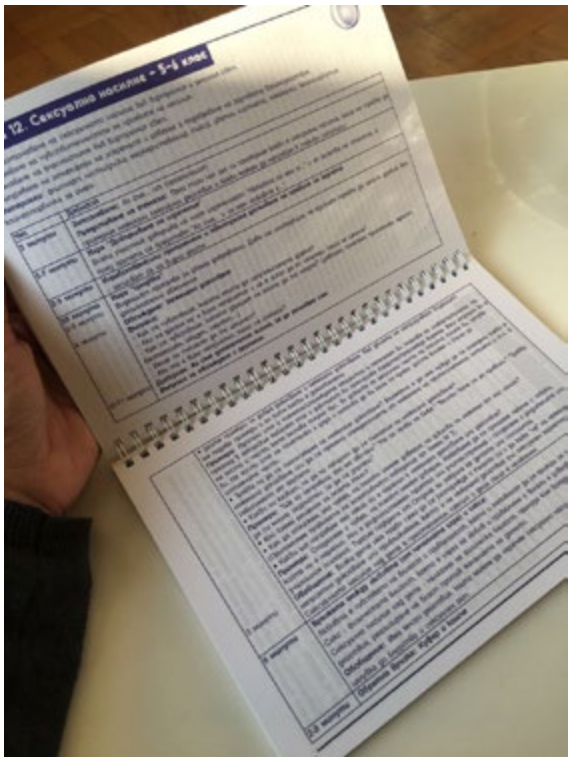

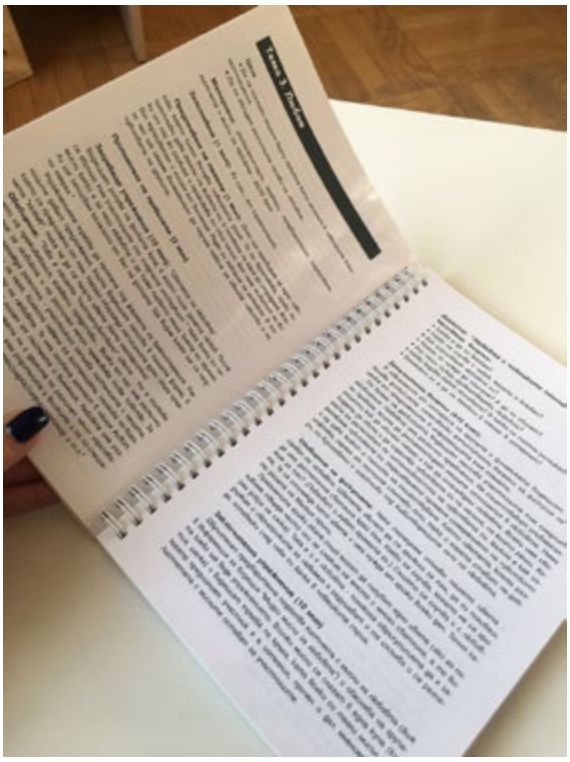

Наръчник към „Методика „Превенция на виртуално и реално насилие“

Моменти от обучението
в град Силистра

Моменти от обучението
в град Силистра

10

Асоциация „Родители“

Асоциация Родители

ПРОГРАМА „КИБЕРСКАУТ“

Програма „Киберскаут“ е разработена в рамките на европейски проект SAFER, с мисията да създаде общност от деца и младежи киберскаути из цяла България, които демонстрират развиващо, отговорно и безопасно поведение в интернет и го популяризират сред своите връстници. Сертифицираният киберскаут е обучен ученик, който дава пример за безопасно и отговорно поведение онлайн на своите връстници; съветва свои връстници при проблем в интернет (но не решава реални проблеми) и организира и провежда публични дейности, насочени към неговите връстници.

От кого е създадена и кога

Програма „Киберскаути“ е разработена от екипа на фондация „Приложни изкуства и комуникации“/Център за безопасен интернет.

За коя целева група е разработена практиката

Целевата група на програма „Киберскаути“ е деца и младежи.

Цели

В рамката на програма „Киберскаути“ учениците придобиват умения за използване на ефективни стратегии за работа в екип като разпределяне на роли, гласуване, аргументиране на позиции, достигане до компромис и следене на времето; развиване на критично мислене чрез анализ както на собствените мотиви и аргументи, така и на мотивите и аргументите на другите хора в онлайн и офлайн пространството. Допълнително децата придобиват умения и знания как да съветват връстници при проблем в интернет чрез съобразяване с емоциите на жертвата и ефективно даване на насоки за справяне с проблема, както и избиране, организиране и провеждане на подходящи публични дейности за връстници.

Описание на практиката

През 2015 г. Националният център за безопасен интернет, в партньорство с Теленор България, провежда обучителната програма „Киберскаут“, която използва метода „връстници обучават връстници“ за ефективно популяризиране на основните рискове в интернет пространството и съответните начини за справяне с тях сред българчетата между 9 и 15-годишна възраст. През всеки сезон на програмата, който трае една година, всички училища в България получават възможност да кандидатстват за участие на www.safenet.bg. Критериите за участие се обновяват всяка година и също се обявяват на сайта.

Ученици от 5 клас преминават през двудневно обучение и получават сертификати за киберскаути, след което сформират свои отряди със собствено име, герб и идентичност. Техните учители-фасилитатори също преминават през 2-3-часово обучение. Отрядите, с подкрепата на техните учители-фасилитатори, подготвят дейности за популяризиране на основните онлайн рискове и начините за справяне с тях сред техни връстници и други по-малки и по-големи ученици в рамките на два месеца. Учителите документират дейностите на отрядите и ги изпращат на Центъра за безопасен интернет за участие в национално състезание за най-добра дейност. Подбрано жури (ПИК, Асоциация Родители, Теленор България, БАИТ и ГДБОП) оценява дейностите и най-добрите три от тях се награждават на специална церемония, която се организира всеки февруари по време на Деня за безопасен интернет в София. След преминаване на обучението отрядите получават и възможност да участват в месечни мисии, чрез които да развиват уменията си на киберскаути. Другата цел на тези мисии е развитие на киберскаутската общност по време и след завършване на програмата.

Напредъкът в знанията и промяната в нагласите на киберскаутите се измерват чрез сравняване на резултатите от специално подготвена анкета, която се провежда в началото и в края на обучението, а развиването на уменията им се измерва както чрез упражнения по време на обучението, така и чрез документиране на дейностите им след обучението.

Ключови думи

Киберскаути, критично мислене, връстници обучават връстници, ефективни стратегии, поведение онлайн, безопасно поведение в интернет,

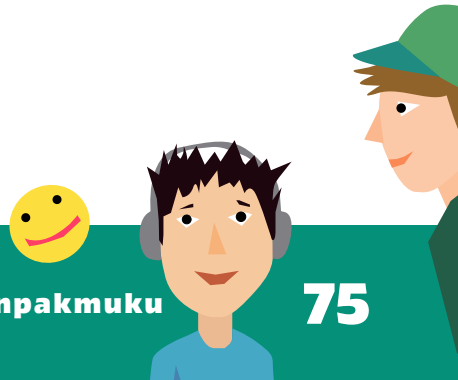

HOW SECURE IS MY PASSWORD?
It would take a computer about
7 BILLION YEARS
to crack your password
Why not create even stronger passwords with Dashlane? It's free!
Tweet Your Result
@Максим Минчев /Максим Минчев/

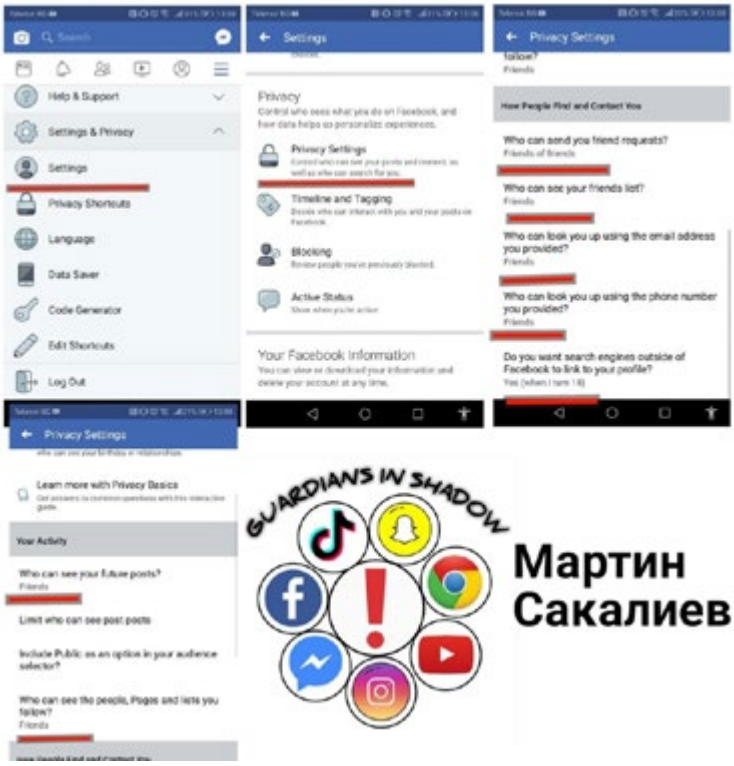
Help & Support
Settings & Privacy
Settings
Privacy Shortcuts
Language
Data Saver
Code Generator
Edit Shortcuts
Log Out
Privacy
Privacy Settings
Timeline and Tagging
Blocking
Active Status
Your Facebook Information
Who can send you friend requests?
Who can see your friends list?
Who can look you up using the email address you provided?
Who can look you up using the phone number you provided?
Do you want search engines outside of Facebook to link to your profile?
Learn more with Privacy Basics
Your Activity
Who can see your future posts?
Limit who can see past posts
GUARDIANS IN SHADOW
Мартин Сакалиев

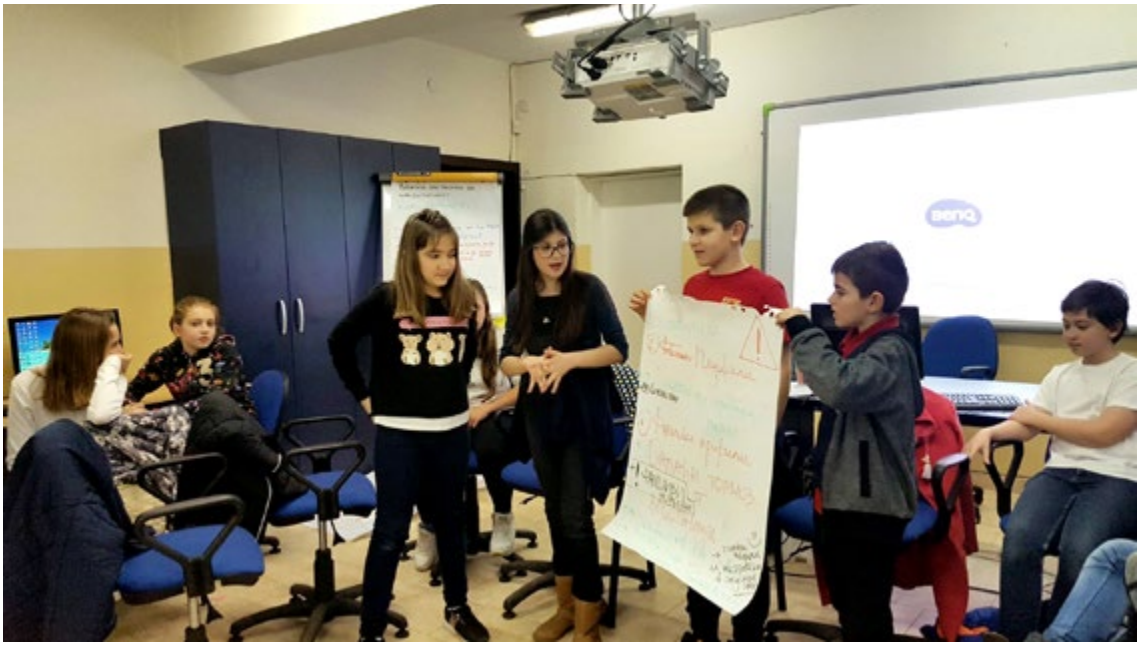

СЕРТИФИКАТ
на Ненко Христов Юруков
ПОЛУЧАВА ЗВАНИЕТО КИБЕРСКАУТ
telenor
insafe
Център за безопасен интернет

11

Асоциация „Родители“

НАРЪЧНИК И УЧЕБНА ТЕТРАДКА „ДЕЦА, РОДИТЕЛИ И УЧИТЕЛИ СРЕЩУ ЕЗИКА НА ОМРАЗАТА“

Наръчникът и учебната тетрадка „Деца, родители и учители срещу езика на омразата“ са разработени в рамките на проекта SAFER през 2016 г. Целта на тази методика е да противодейства на масовото използване на неуважителна и дискриминативна реч, с което децата се сблъскват ежедневно в интернет пространството и в традиционните медии. Проектът „Деца, родители и учители срещу езика на омразата“ се провежда на два етапа – разработване на урочни теми и апробирането им в две софийски училища.

От кого е създадена и кога

Наръчникът и методологията са създадени от екип на фондация „Приложни изследвания и комуникации“, с ръководител д-р Луиза Шахбазян и методически консултанти Мариета Радулова (Асоциация Родители) и Генадий Матвеев (педагогически съветник в 26 СОУ, гр. София), както и действащи начални учители от цялата страна.

За коя целева група е разработена практиката

Наръчникът и учебната тетрадка могат да бъдат използвани от учители на ученици в начална степен на образование (1-4. клас). В тях са включени и задачи, които децата да изпълняват заедно със своите родители.

Цели

Целта на тази практика е да противодейства на езика на омразата, с който децата се сблъскват във всекидневието си (най-вече онлайн) и който се възприема като нормализирано явление. Случаите на агресия и дискриминацията в българското общество са все по-чести и децата се сблъскват с тях от все по-ранна възраст, благодарение на използването на интернет и мобилните технологии. Чрез уроците в наръчника децата развиват умения за следване на правила, себепознаване и толерантно общуване с другите.

Описание на практиката

Практиката включва наръчник с 10 урочни теми, които да бъдат преподавани от учителите от 1-ви до 4-ти клас. Всеки урок може да бъде преподаден в рамките на стандартния 40-минутен час. Материалът е представен по интересен за децата начин с интерактивни техники и игрови упражнения, които са фокусирани върху развитието на толерантност и изграждане на недискриминативни нагласи. Децата имат възможност да участват в дискусии, да създават колажи и сценки и чрез преживяванията си да осмислят по по-добър начин учебния материал. Учебната тетрадка към наръчника включва задачи за

домашна работа, допълващи наученото в клас. Триетапната схема завършва с обща извънкласна дейност в училище, в която участват учениците, учителите и родителите. Това е важен елемент на методиката, тъй като социалните умения и гражданските компетентности на децата са резултат от единната работа на семейството и училището.

Всяко занятие включва три типа техники: техники за въвеждаща дейност (игри и упражнения, които създават работна атмосфера и въвеждат учениците в темата на урока), техники за групова работа в основната част на урока (напр. мозъчна атака, дискусия, ролева игра, игри за раздвижване, игра за доверие, игра за сътрудничество, беседа) и техники за заключителна дейност (обобщаване на наученото и споделяне на мнение от страна на учениците). В наръчника са описани и основни насоки за учителите, които използват интерактивни техники за работа с деца.

Наръчникът и учебната тетрадка са със свободен достъп в електронен вариант, като съдържанието е максимално подробно и написано на достъпен език, така че помагалата да могат да се използват от желаещите учители. За специалистите – учители, училищни психолози и педагогически съветници, които искат да задълбочат познанията по темата и да развият уменията си за работа с методиката, се предлага и 16-часово обучение.

Описание на опита до момента

За работа с методиката за обучени начални учители в близо 20 български града – София, Стара Загора, Перник, Варна, Ботевград, Нови Пазар и др.

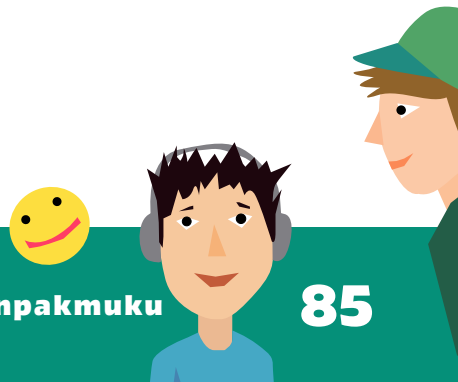

Обратна връзка от бенефициентите

ред обратните връзки изпъква мнението, че наръчникът поднася учебното съдържание по нов и интересен за децата начин, като едновременно с това подкрепя учителите и повишава квалификацията им за работа по темата за противодействие на езика на омразата.

Ключови думи

Език на омразата, дискриминация, интернет пространство, социални умения, интерактивни техники, толерантност, разпознаване на емоциите, Аз-послания, критично мислене, себеутвърждаващо поведение, решаване на конфликти

Наръчник и учебна тетрадка „Деца, родители и учители срещу езика на омразата“

12

„Джендър образование, изследвания и технологии"

ПРОГРАМА „НЕ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ"

Програма „Не на тормоза в училище", адаптирана и допълнена в рамките на проект „Изграждане на умения сред преподаватели и възпитатели в образователната система в България за борба с тормоза и насилието в училищна среда".

От кого е създадена и кога

Проектът е изпълнен в периода 2008-2011година от фондация "Джендър образование, изследвания и технологии" (София) в партньорство с:

- ОУ „Христо Ботев", град Асеновград
- ОУ "Отец Паисий", град Асеновград
- ОУ „Ангел Кънчев", град Асеновград
- СУ „Христо Ботев", град Айтос
- СУ „Димитър Благоев", град Свищов
- СУ „Цветан Радославов", град Свищов
- ОУ „Христо Ботев", село Ореш, общ. Свищов
- ОУ „Васил Левски", село Литаково, общ. Ботевград
- ОУ „Никола Вапцаров", град Ботевград
- НУ „Св.Св. Кирил и Методий", град София

За коя целева група е разработена практиката

Програмата „Не на тормоза в училище" е насочена към учители, ученици и родители. В нейното апробиране участваха 2000 ученици и 120 учители, с активното съдействие от страна на родителите.

Цели

- да намали случаите на тормоз сред учениците;
- да предотврати появата на нови случаи на тормоз сред учениците;
- да изгради по-добри взаимоотношения между децата в училище;
- да спомогне за изграждането и поддържането на позитивна училищна среда – безопасна; подкрепяща; уважаваща различията.

Описание на практиката

Програмата „Не на тормоза в училище" е насочена към децата между 1-ви и 7-ми клас, към техните преподаватели и възпитатели, както и към целия помощен персонал в училище. Програмата се базира на принципите на общоучилищния подход, залегнал в основата на много международни програми за превенция на тормоза, сред които най-популярна е програмата, разработена от норвежкия психолог Дан Олвеус и неговия екип.

„Не на тормоза в училище" е програма, която обхваща и ангажира всички в училището и включва дейности на различни нива.

На ниво „Училище" се прави задължително обучение на педагогическия състав и на помощния персонал; създава се координационен съвет; сформират се дискусионни групи на учителите за споделяне на опит и обмяна на идеи за работа по превенция на тормоза и за конкретна намеса при регистрирани случаи на тормоз. Провежда се анкета сред учениците и се прави оценка на разпространението на тормоза в конкретното училище. Въвежда се система за наблюдение и противодействие на тормоза . Въвеждат се училищни правила срещу тормоза, задължителни за всички ученици и възрастни. Организират се публични събития с участието на родителите и представители на общността.

На ниво „Клас" се поставя акцент върху ценностите и правилата на поведение, както и върху последствията от тяхното нарушаване. Провеждат се регулярни срещи на класа, по време на които, посредством учене чрез преживяване, учениците интернализират различни теми, свързани с разпознаването на

тормоза и изграждането и поддържането на безопасна и творческа училищна среда. По време на срещите на класа се работи за подобряване на взаимоотношенията между децата. На ниво „Клас" се търси сътрудничество с родителите чрез тяхното активно включване в разнообразни инициативи на класа.

На ниво „Ученик" се работи индивидуално с децата, претърпели тормоз и с децата, които упражняват тормоз. Учителите прилагат конкретни техники за намеса в случаи на тормоз. По време на обучението за работа по програмата "Не на тормоза в училище", всички учители се запознават със стъпките на действие в случаите, когато стават свидетели на тормоз или получават сигнал за ситуация на тормоз.

На ниво „Общност" училищната институция търси и осъществява партньорства с представители на общността за подкрепа при прилагане на Програмата.

Програмата прилага общоучилищен подход, което означава, че всички възрастни в училището се ангажират с нейното прилагане, за да бъде приложението й максимално ефективно.

Програмата предвижда създаване на Училищен координационен съвет, който включва директор или помощник директор, педагогически съветник или училищен психолог, представител на класните ръководители от 1 до 4 клас, представител на класните ръководители от 5 до 7 клас, медицинска сестра, представител на възпитателите, представител на родителите, представител на учениците, представител на общността. УКС планира и координира Програмата; информира учителите и родителите за начините на прилагане на Програмата; координира дейностите по Програмата с останалите училищни дейности и инициативи; организира и подпомага реализирането на събития във връзка с Програмата; търси обратна връзка от учителите за хода на Програмата и за ефектите от нейното прилагане.

Учителите (класните ръководители) сформират дискусионни групи, които им дават възможност да споделят идеи, да поставят въпроси за обсъждане и да разискват различни проблемни ситуации. За да е ефективна, една дискусионна група би следвало да се състои от 7-8 човека, като всяка ДГ си избира коорди-

натор, който да отговаря за нейните срещи.

В рамките на проекта са създадени Методическо ръководство за учители и Помагало за провеждане на срещите на класа, които са основен инструмент за прилагане на Програмата за превенция на тормоза и насилието в училищна среда.

Описание на опита до момента

Програмата „Не на тормоза в училище" е цялостно прилагана в 10 училища в страната. В нея са участвали 2000 ученици от 1 до 7 клас и 120 учители.

Училищата, прилагали програмата, са:

- ОУ „Христо Ботев", град Асеновград
- ОУ "Отец Паисий", град Асеновград
- ОУ „Ангел Кънчев", град Асеновград
- СУ „Христо Ботев", град Айтос
- СУ „Димитър Благоев", град Свищов
- СУ „Цветан Радославов", град Свищов
- ОУ „Христо Ботев", село Ореш, общ. Свищов
- ОУ „Васил Левски", село Литаково, общ. Ботевград
- ОУ „Никола Вапцаров", град Ботевград
- НУ „Св.Св. Кирил и Методий", град София

Обратна връзка от бенефициентите

Обратната връзка от страна на учителите е, че общоучилищният подход за превенция на насилието и тормоза се случва трудно, но при добра организация и координация между различните страни, нещата се получават по начин, който позволява на училището да функционира като единна общност с ясни правила. От друга страна, срещите на класа, включени в Програмата, са много полезни и важни за сплотяването на отделните паралелки, защото тези срещи дават възможност на децата да се усетят като общност и това улеснява общуването между тях, насърчава взаимната подкрепа и разбирателство помежду им. Уменията, които децата овладяват са свързани с разпознаването на тормоза, реагиране в ситуации на тормоз по безопасен за тях начин; използване на ненасилствена комуникация ; разбиране на необходимостта от взаимно зачитане и уважение.

Ключови думи

превенция, взаимодействие, интерактивност, правила

По време на обучението за работа по програмата "Не на тормоза в училище"

ИЗКУСТВОТО ДА ИНФОРМИРАШ

Лесно е да попаднеш в мрежата за трафик на момичета с цел сексуална експлоатация. Не се доверявай на примамливите предложения, дори когато идват от познати!

ИЗКУСТВОТО ДА ИНФОРМИРАШ

ДЪЩЕРЯ ИЛИ СТОКА? КОЛКО СТРУВА БУЛКАТА?

ИЗКУСТВОТО ДА ИНФОРМИРАШ

Изнасилването е тежко сексуално престъпление независимо от възрастта и пола на жертвата. Често извършителите се оправдават, че момичето само го е търсило и че е дало съгласието си. Помисли преди да пристъпиш границата!

ИЗКУСТВОТО ДА ИНФОРМИРАШ

Всяко дете има право на образование. Образованието е сила и независимост. Любовта е прекрасна, но понякога крие лоши изненади. Приеми съвет от по-възрастен. Довери се на опита.

Комиксът е разработен от фондация ДОИТ с участието на деца от Ловеч, Севлиево, Габрово и Кърджали в рамките на инициатива Партньорство за учене и действие (ПУД) – работна група от организации и институции с интерес и опит в превенцията на сексуална експлоатация и насилствени сексуални практики, чиито жертви са деца от уязвими групи. ПУД е част от проекта на Българската асоциация по семейно планиране и сексуално здраве (БАСП) „Изкуството да информираш. Мрежа за намаляване на уязвимостта на деца от сексуална експлоатация и сексуални посегателства", подкрепян от фондация OУК **www.oakfnd.org**

13

„Джендър образование, изследвания и технологии"

"УЧИЛИЩЕ БЕЗ НАСИЛИЕ И СТЕРЕОТИПИ, ОПРЕДЕЛЕНИ ОТ ПОЛА"

Наръчникът и учебната тетрадка „Деца, родители и учители срещу езика на омразата" са разработени в рамките на проекта SAFER през 2016 г. Целта на тази методика е да противодейства на масовото използване на неуважителна и дискриминативна реч, с което децата се сблъскват ежедневно в интернет пространството и в традиционните медии. Проектът „Деца, родители и учители срещу езика на омразата" се провежда на два етапа – разработване на урочни теми и апробирането им в две софийски училища.

От кого е създадена и кога

Проектът е изпълнен в периода 2012-2015 година от фондация „Джендър образование, изследвания и технологии"(София) в партньорство с:

- 35 СУ „Добри Войников", град София
- НУ „Св.Св. Кирил и Методий", град София
- СУ „Цветан Радославов", град Свищов
- ОУ „Никола Вапцаров", град Ботевград
- ОУ „Васил Левски", село Литаково, община Ботевград
- ПГЛПЕХТ, град Ямбол

За коя целева група е разработена практиката

Ученици от 2 до 11 клас; учители и родители.

Цели

Основната цел на проекта бе да се изградят взаимоотношения на партньорство и сътрудничество между училището и семейството, като се създаде училищна общност, която признава и отчита социалните роли на женския и мъжкия пол, но и работи за изграждането на ненасилствени отношения между децата, вкл. по признак "пол".

Специфичните цели на проекта се отнасяха до повишаване информираността на младежите за ползите от равните възможности за момичетата и момчетата в образованието и в живота като цяло, което допринася за намаляване на нивото на насилие, основано на пола и редуцира и променя редица отрицателни стереотипи, свързани с жените и мъжете (момичетата и момчетата).

Описание на практиката

„Училище без насилие и стереотипи, определени от пола" е проект за изграждане и поддържане на равнопоставена, ненасилствена училищна среда, който включва обучения и дейности на няколко нива: обучение на учители, обучение на ученици, обучение на обучители на връстници, обучение на връстници. Всяко едно от обученията включва, съобразно спецификата на обучаваната група, запознаване с различни аспекти на проблематиката, свързана с равнопоставеността на жените и мъжете (момичетата и момчетата) и дейности за учене чрез преживяване, с цел повишаване на чувствителността към насилието, основано на пола, както и към проявите или липсата на полова равнопоставеност в училище и извън училище.

По време на обученията участниците (учители или ученици) получиха от екипа на ф-я ДОИТ материали и примерни упражнения за работа в час на класа; примерни насоки за включване на теми, свързани с равнопоставеността на жените и мъжете (момичетата и момчетата) в учебните часове по история, литература, музика и др. ; примерни насоки за разработване на ученически проектни предложения и реализиране на ученически мини проекти по теми, свързани с равнопоставеността на половете, в които активно участие взеха и родителите.

Сред основните дейности, които учениците, учителите и родителите от шестте училища, участвали в проекта, реализираха в рамките на три поредни учебни години бяха състезания между родители и деца, с размяна на ролите (например, момичетата и майките коват къщички за птици, а момчетата и бащите простират/гладят и т.н.); изготвянето на мултимедийни презентации от ученици за представяне на жени и мъже, доказали се в нетрадиционни за съответния пол професии, спортове, сфери на живот; подготовка на изложби, които показаха как половите стереотипи предопределят избора на детски играчки за момчетата и за момичетата, избора на цвят на дрехите и др. Дейностите бяха реализирани, както в самите училища, така също и в паркове, спортни зали и на други места, по преценка на самите участници.

Проектните дейности бяха насочени към това, да се превърне училището в по-сигурно място за децата, където насилието и злоупотребата на основата на пола се сведени до минимум, а стереотипното мислене по отношение на

пола е трансформирано в конструктивно сътрудничество между момичета и момчета, от една страна, и между ученици, учители и родители, от друга страна.

Проектните дейности имаха за цел промяна в традиционните нагласи и разбирания за ролите, определени от пола, с които повечето млади хора се сблъскват, както в семейството, така и в училище, и в широкото обществено пространство, и които водят до ограничаване на възможностите за реализация на младите хора, което в същността си е ограничаване на изконното им право на избор.

В рамките на проекта „Училище без насилие и стереотипи, определени от пола", през 2013 година стартира национален конкурс със същото име. До този момент конкурсът има пет издания, осъществени с подкрепата на МОН и НМД. Идеята на конкурса е да се даде възможност на училища от цялата страна, които развиват и реализират добри практики с цел превенция на насилието сред младите хора, вкл. на основата на пола, да споделят тези практики и да покажат резултатите, които са постигнали.

В рамките на проекта се изготвиха редица материали, които са полезен инструмент при разглеждане на проблематиката, свързана с равнопоставеността на жените и мъжете (момичетата и момчетата): сборници с ученически есета; сборник с описание на добри училищни практики; комплект брошури „Училище без насилие и стереотипи, определени от пола".

Описание на опита до момента

Проектът е изпълнен в шест училища, които са:

- 35 СУ „Добри Войников", град София
- НУ „Св.Св. Кирил и Методий", град София
- СУ „Цветан Радославов", град Свищов
- ОУ „Никола Вапцаров", град Ботевград

- ОУ „Васил Левски”, село Литаково, община Ботевград
- ПГЛПЕХТ, град Ямбол

Обратна връзка от бенефициентите

Равнопоставеността на момичетата и момчетата и насилието, основано на пола не се разпознават като проблемни области в българското училище.

Като цяло, учебните програми предоставят равни възможности и на момичетата, и на момчетата да се включват еднакво в учебните дейности. В същото време обаче продължават да съществуват неосъзнати нагласи за способностите на момичетата и на момчетата, за това кой от двата пола в кои сфери се справя по-добре. Съответно, насилието, основано на пола не се разпознава като проблем, защото до голяма степен то се свързва предимно с физически посегателства, но отношенията, базирани на полови стереотипи, които ограничават, етикетират и предопределят изборите на младите хора в посока, различна от желаната, допринасят и пораждат различни прояви на насилие, основано на пола.

Справянето с тези предизвикателства в училищна среда може да се случи само посредством по-голямата информираност и повишаване на чувствителността по теми, свързани с пола. Това се случва чрез добре структурирани обучения и дейности, които дават възможност и на учителите, и на учениците да се ориентират в проблематиката, свързана с равнопоставеността на жените и мъжете (момичетата и момчетата) и да проиграват и дискутират ситуации, свързани със стереотипите и насилието, основани на пола.

Ключови думи

превенция; равнопоставеност; включване

БУКЕТ ОТ ДЕЦА,
МИСЛИ И БОДИЛИ
СБОРНИК С ЕСЕТА ПО ПРОГРАМА
„УЧИЛИЩЕ БЕЗ НАСИЛИЕ И
СТЕРЕОТИПИ, ОПРЕДЕЛЕНИ ОТ ПОЛА"

Роли на жената и на мъжа в семейството
Букет от деца, мисли и бодили

Размисли отвъд очевидното:
за крилата и оковите
в живота на младите хора
Сборник с есета по програма „Училище без насилие и стереотипи, определени от пола"
I love you

И СТЕРЕОТИПИ ОПРЕДЕЛЕНИ
ОТ ПОЛА

ВЛИЯНИЕ НА ПОЛОВИТЕ СТЕРЕОТИПИ ВЪРХУ СОЦИАЛНИТЕ НАГЛАСИ

Нагласите на човек към заобикалящия го свят се създават по пътя на наблюдението и ученето от опита на другите. Като социално същество, човек от най-ранна детска възраст започва да наблюдава и да подражава на хората около себе си.

Стереотипите са сред най-важните познавателни схеми за ориентация в социалната среда. Те могат да бъдат създадени чрез нашите собствени наблюдения, но по-често са резултат от влиянието на значимите други, като семейство, приятели, учители, медии. Мисленето със стереотипи е нормален процес, то е мислене чрез категории, които ни помагат да сортираме и опростяваме, или обобщаваме получената информация. Но мисленето със стереотипи крие своите опасности, когато се окажем неспособни да забелязваме различията, индивидуалността на хората и нещата.

Поради опростените представи и обобщенията, които произвеждат, стереотипите представят неточен, субективен, а понякога и фалшив образ на действителността. Те често се основават на традицията и трудно се променят. Стереотипите могат да бъдат положителни и в определени ситуации да ни помогнат (например, хората от дадена нация могат да изпитват гордост по силата на даден стереотип: българите са гостоприемни, германците са дисциплинирани и т.н.). В повечето случаи обаче стереотипите имат отрицателен ефект. Това е така, защото чрез тях се приписват идентични характеристики на всеки член на определена група, без да се вземат предвид съществуващите различия между отделните хора. Поради тази причина, всички стереотипи, без значение от техния произход, могат да бъдат разрушителни за социалните взаимоотношения и нагласи.

Стереотипите, определени от пола имат ключово значение за социалния живот на всички хора, тъй като именно полът е първата и основна характеристика, с която се ражда всеки човек, без значение от неговата раса, етнос, националност.

Половите стереотипи представляват опростени и стандартизирани концепции за ролите на жената и мъжа. Те могат да бъдат научени у дома, в училище, чрез медиите. Стереотипите влияят на начина, по който хората живеят, работят и се отнасят към себе си, към другите, както и на начина, по който другите се отнасят към тях. Начинът, по който всеки човек се вписва в тези стереотипи влияе на собствената му самооценка, на желанието му за развитие и изява.

Очакванията, които хората имат към единия или към другия пол се научават по време на детството и юношеството, в хода на социализирането, когато децата виждат как се разпределят ролите в семейството; как се оценяват и поощряват момичетата и момчетата в училище, извършвайки различни видове дейности. Медиите са друг мощен източник за формиране на ценностни нагласи, който влияе много силно върху възприятията на младите хора.

Полови стереотипи в семейството

Според **патриархалния модел** на семейни отношения ролите в семейството са строго разпределени. Властта и правото са в ръцете на мъжа (бащата) - глава на семейството. Жената е поставена в позицията на подчинена – от нея се очаква да бъде добра съпруга, добра майка и добра домакиня. Тя е тази, която се грижи за семейното огнище, за уюта и спокойствието в семейството. Мъжът е авторитетът в къщата, жената е стожерът на семейния живот. До голяма степен, именно от жената зависи как ще се развиват брачните взаимоотношения, тъй като тя има грижата да сплотява, приласкава, утешава, помирява, да разбира болката на другите, да се жертва за доброто на семейството. Запазването на семейната солидарност и поддържането на семейството също се счита за задача на жената.

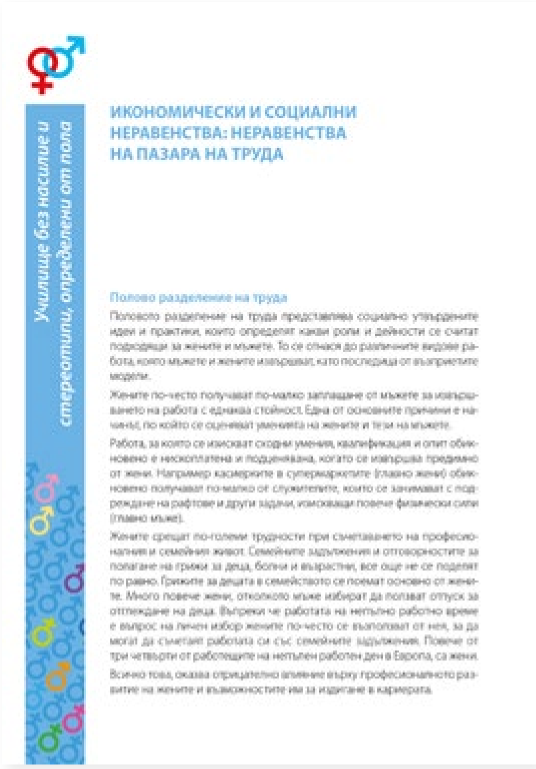

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ НЕРАВЕНСТВА: НЕРАВЕНСТВА НА ПАЗАРА НА ТРУДА

Полово разделение на труда

Половото разделение на труда представлява социално утвърдените идеи и практики, които определят какви роли и дейности се считат подходящи за жените и мъжете. То се отнася до различните видове работа, която мъжете и жените извършват, като последица от възприетите модели.

Жените по-често получават по-малко заплащане от мъжете за извършването на работа с еднаква стойност. Една от основните причини е начинът, по който се оценяват уменията на жените и тези на мъжете.

Работа, за която се изискват сходни умения, квалификация и опит обикновено е нископлатена и подценявана, когато се извършва предимно от жени. Например касиерките в супермаркетите (главно жени) обикновено получават по-малко от служителите, които се занимават с подреждане на рафтове и други задачи, изискващи повече физически сили (главно мъже).

Жените срещат по-големи трудности при съчетаването на професионалния и семейния живот. Семейните задължения и отговорностите за полагане на грижи за деца, болни и възрастни, все още не се поделят по равно. Грижите за децата в семейството се поемат основно от жените. Много повече жени, отколкото мъже избират да ползват отпуск за отглеждане на деца. Въпреки че работата на непълно работно време е въпрос на личен избор жените по-често се възползват от нея, за да могат да съчетаят работата си със семейните задължения. Повече от три четвърти от работещите на непълен работен ден в Европа, са жени.

Всичко това, оказва отрицателно влияние върху професионалното развитие на жените и възможностите им за издигане в кариерата.

НЕРАВЕНСТВАТА ПО ПОЛ В ОБРАЗОВАНИЕТО И КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ

По-голямата част страните в Европа са разработили и прилагат политики за постигане на равнопоставеност между половете в образованието. Основната им цел е да се разчупят стереотипите и традиционните представи за ролите на половете и съответно за ориентирането на момчетата и момичетата към определена област на образованието. Сред целите на тези политики е повишаването на дела на жените сред отговорните за вземането на важни решения, а също и борба с тормоза, основаващ се на пола в учебните заведения и на работните места.

Ролите, определени от пола представляват заучено поведение в дадено общество, което води до изпълнението на дейности и поемане на отговорности, в зависимост от това дали човек е мъж или жена. Тези роли се отразяват от дейности, възприемани за чисто „женски" или чисто „мъжки". Без да осъзнаваме, ние се научаваме да се държим по определен начин, който се приема за обичаен за нашия пол, т.е. като момичета или като момчета. Това започва още от детството и по-късно в училище, където всичко ни подсказва "правилното" поведение за момичетата и това за момчетата.

В много учебници има текстове и илюстрации, които показват стереотипните роли за мъжа и жената, определени им от обществото в процеса на човешкото развитие – жените готвят, перат, гримират се и се грижат за децата, а мъжете отиват на работа, участват в заседания, спортуват. Това слага началото на стереотипното мислене още в началното училище. Постепенно децата заучават стереотипното поведение на момичетата и момчетата и в последствие е много трудно то да бъде променено. Именно тези, на пръв поглед, дребни неща могат до голяма степен да определят бъдещето на всяко дете. Тъй като този процес не зависи само от образователната система, но и от родителите, в някои училища в Европа започват кампании за насърчаване на майките и бащите да участват по-активно в училищния живот на децата си.

Децата прекарват голяма част от времето си в училище и животът им е тясно свързан с учебната среда. Момичетата обикновено получават по-високи оценки и по-високи резултати на матурите от момчетата, а момчетата по-често прекъсват училище или повтарят годината. Международните проучвания показват, че момчетата обикновено се представят по-зле по четене, а момичетата имат по-лоши резултати по математика. Много младежи от професионалните и общообразователните училища все още предпочитат да изберат кариера, която отразява традиционни-

ДИСКРИМИНАЦИЯ НА ОСНОВАТА НА ПОЛА

Дискриминация на основата на пола е неблагоприятното третиране на някого заради неговия пол. Този вид дискриминация се отнася до практиката на осигуряване или отказване на определени права, възможности или ресурси на физически лица въз основа на техния пол. Дискриминацията, основаваща се на пола се нарича също сексизъм.

Според сексистките представи и предубеждения, между половете има непреодолими различия, които предопределят и различни социални роли, и различен правен статут за мъжете и жените.

В значителна степен дискриминацията въз основа на пола е резултат от религиозни вярвания, културни традиции и социални практики с многовековна давност. Вярвания като това, че жената е направена от реброто на мъжа, че е създадена, за да помага на мъжа и да му се подчинява или практики като тази, да се дава зестра (семейството на момичето да плаща на бащата на бъдещия съпруг, за да откупи възможността дъщеря им да бъде съпруга), както и обратният вариант - момичето да се продава на бъдещия си съпруг, без да има право на собствено мнение или избор (купуването на булка в някои общности съществува и до днес), са в основата на отношението към жените като към по-малоценни същества от мъжете.

Патриархалната традиция представя жените като слаби и покорни, пазителки на семейното огнище, които се грижат за уюта и за разбирателството в дома, докато мъжете са силни и можещи, те са защитници на семейството, осигуряват прехраната и управляват семейните дела извън дома.

Дискриминацията въз основа на пола традиционно се разглежда като проблем, с който се сблъскват жените, но в съвременността от нея значително са засегнати и мъжете. Дейности, обичайно изпълнявани от жени, често пъти са отказвани на мъжете. Смята се, че жените са по-добри в извършването на домакинска работа, в отглеждането на деца и грижата за възрастни, в ръкоделието (плетене, шиене, бродиране).

Жените трудно си пробиват път към традиционно мъжките професии, но също толкова често професии, изпълнявани главно от жени се отказват на мъжете, заради общественото неодобрение. Някои от най-често срещаните професии, които попадат в тази категория са медицинска сестра, детска учителка, детегледачка, стюардеса.

Извън дейностите, свързани с полагането на грижа за някого или за нещо, сексисткото мислене възприема мъжете като по-добри във всич-

Училище без насилие и стереотипи, определени от пола

РАВЕНСТВА И НЕРАВЕНСТВА В ИНТИМНИТЕ ПРИЯТЕЛСТВА

Патриархалния срещу съвременния модел

Според патриархалната култура, без значение каква е изповядваната религия, мъжът е този, който определя правилата в една интимна връзка. Мъжът е този, който избира партньорката си, предлага брак, решава дали и колко деца ще има, определя взаимоотношенията в двойката.

Съвременната култура, макар и не напълно освободена от влиянието на патриархалните норми се стреми по-скоро към баланс във взаимоотношенията на двата пола. Днес имаме много самостоятелни и амбициозни момчета и жени, които знаят какво точно искат от живота и имат план как да по-постигат сами. Тази емансипация в интимните взаимоотношения до голяма степен се дължи на революционното откриване и легализиране на контрацепцията (тъй наречения хапчиев) през миналия век, което позволява на жените да контролират репродуктивния си живот без на всяка цена та търсят „разрешение" от партньорите си. Това е емансипация, от която повечето мъже също се възползват.

Емансипация и равнопоставеност

През последните десетилетия се появява и друга тенденция: твърде често мъжете се притесняват, че жените, в резултат на емансипацията си ще изземат „техните функции"и в интимната сфера, те ще се превърнат от „избирани"в „избиращи".

Истината е, че почти всяка жена може да се справя сама, но независимо колко добре го прави, винаги е по-добре да има мъжка подкрепа. Повечето момичета и жени биха искали да бъдат женствени и да бъдат възприемани като такива по същия начин, както повечето момчета и мъже се опитват непрекъснато да проявяват и запазват своята мъжественост.

Някои жени просто не искат или имат нужда да прикриват своята женственост. Повечето от тях оставят мъжете да доминират над тях напълно съзнателно, но дребосък в себе си загазват своята независимост. Често мъжете не знаят какво точно означава това. Най-добрият подход да доминиране над някого е като се отнасяте с него като с равен. И обратно – колкото повече полските едни партньор, независимо дали това е жена или мъж, толкова повече тя/той се отдръпва от вас. Ако в отношението към една жена има нужното уважение, тя с удоволствие ще си остави мъжът да я води, точно както в танците. Само един истински мъж не би се почувствал застрашен от една умна и привлекателна жена.

За съжаление, повечето хора не разбират, че желанието на жените да бъдат равни с мъжете не означава, че те искат да бъдат третирани като мъже. Жените просто искат да получават еднакво уважение и статус в обществото. Една жена е преди всичко женствена и не би отказала един мъж да ѝ дава сила и подкрепа. Това важи, както за живота в обществото, така и за личните връзки и интимните отношения.

Училище без насилие и стереотипи, определени от пола

РАВЕНСТВО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ И НЕРАВЕНСТВО, ОСНОВАНО НА ПОЛА

Равенството между половете е основен принцип на правото в Европейския съюз.

България няма специален закон за равенство между половете, но то е гарантирано от Конституцията (чл.6), според която „всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права" и „всички граждани са равни пред закона", и допълнително от Закона за защита от дискриминация, който изрично забранява всяка пряка и непряка дискриминация, основана на признак пол, както и в редица други законови текстове, регулиращи различните сфери на живот в България.

Равенството между половете означава осигуряването на равни възможности и равнопоставено третиране на мъжете и жените във всички сфери на живот – политически, социален, икономически, семеен и други. Тук е важно да разграничим биологичния пол (биологичните различия между мъжете и жените) и социалния пол (културно и социално определени различия). Тезисът равенство не означава, че мъжете и жените са еднакви, а че са равнопоставени, по същия начин, по който всички мъже или всички жени помежду си са равнопоставени (без да са еднакви).

Въпросът равенството между половете е сравнително ново поставяне на съществеността, което все още не е признато в редица държави и култури. Правото на жените да гласуват на избори например е дадено за пръв път в Швеция, в началото на 18 в., но само частично – за жените, записани в градските гилдии и плащащи данъци. Едва през 20 век и то след Първата световна война жените постепенно започват да придобиват универсално право на глас, като за повечето страни, това става около средата на века, а в някои области на Швейцария например, жените получават право да гласуват едва през 90-те години на 20 в. В България жените получават частично право на глас през 1938 г. – но само омъжените жени, а пълно право да гласуват жените получават едва с Конституцията от 1947 г. Очевидно, обществото започва да гледа на жените като пълноценни и равностойни индивиди едва преди 20 век и то по-скоро след втората му половина. Тази революционна промяна в нагласите се случва отчасти и благодарение на двете последователни световни войни, когато повечето мъже са на фронта и икономическият и обществен живот се движи до голяма степен от жени, доказвайки, че те се справят не по-зле от мъжете във всички области.

С други думи, през по-голямата част от културната история на човечеството неравенството между половете е факт. Всъщност много изследователи смятат, че неравенството по пол се зарежда тясно с аграрните култури и приемането на земеделски начин на живот. Създаването и разпространението на големите монотеистични религии (християнство, мюсюлманство, будизъм) допълнително го укрепват, приписвайки му божествен произход. Забележителното е, че въпреки огромните понякога различия между различните култури по света (от африканското племе до развитата западноевропейска държава), за всички тях е характерно господстващото положение на мъжкия пол. Разликата е единствено в степента на господство и в какво се изразява то. Това прави въпроса за причините за произхода и най-вече за устойчивостта на неравенство по пол изключително сложен и съществено представлява особено важен и актуален социален проблем. Теориите са най-различни, като най-почната от тях е свързана с биологичните детерминанти – обяснението се основава на биологичните различи между двата пола. Те обаче е детайлно проучвана и многократно опровергана в редица изследвания. Доказано е, че биологично двата пола всъщност съвсем не са толкова различни, колкото разли-

Училище без насилие и стереотипи, определени от пола

НЕРАВНОПОСТАВЕНОСТ И СЕКСУАЛЕН ТОРМОЗ

Какво представлява сексуалният тормоз

Сексуален тормоз *е всяко нежелано поведение от сексуално естество, изразено физически, словесно или по друг начин, с които се нарушават достойнството и честта и се създава враждебна, принижаваща, обидна, унизителна или застрашителна среда, в частност, когато отказът да се приеме подобно поведение или принудата към него може да повлияе на взимането на решения, засягащи лицето.* (Закон за защита от дискриминация)

Сексуалният тормоз може да бъде:

- **физически** – например докосване („случайно" или не), опипване, плясване, отъркване, щипане, показване на голи части от тялото, друго нежелано поведение, когато то има сексуален смисъл или намек; сексуално насилие;
- **вербален** – например изказани или написани коментари за външния вид и тялото, разпространяване на клюки, свързани със секс, подвързяне на сексуални или неприлични намеци, разказване на мръсни вицове, сексистки шеги или истории;
- **невербален** – неприлични жестове;
- **визуален** – излагане или показване на порнографски материали, снимки, видео.

Жертва на сексуален тормоз може да са както жени, така и мъже, но най-често той се случва на жените и момичетата. Причините за това се коренят основно в половите неравенства и в традиционните културно определени роли на мъжа и жената в семейството и обществото и моделите на поведение, свързани с тях. Тежка модели на поведение изключително трудно се променят, дори и когато епохата, която ги е създала отдавна е отминала. Жертви на сексуален тормоз са не само хората, към които тормозът е насочен, а и онези, които стават негови свидетели и това ги кара да се чувстват унизени.

Два са най-честите видове сексуален тормоз: първият – *quid pro quo* (буквално: „това за онова") – получавам нещо, ако направиш нещо сексуално. Класическия пример за сексуален тормоз е мениджър да поиска секс от своя подчинена служителка или преподавател в университет – от своя студентка. Тук властовите отношения са съвсем явни. Мениджърът/ преподавателят злоупотребяват с власта, които позициите им дава и упражняват психологически натиск върху лицата, които са в подчинено положение. Ако не се съгласят, може да имат неблагоприятни последствия върху тях (увеличение или понижение/ласкане на изпит или лоша оценка) – и тази заплаха не е задължително винаги да бъде ясно изказана. Затова например етичният кодекс на много фирми забранява връзки между служители, а на университетите – между преподаватели и студенти.

Вторият вид е, когато се създава враждебна, принижаваща, унизителна, застрашаваща или обидна среда. Обикновено се сеща, че за да говорим за тормоз, има повтарящо се поведение, което превръща средата в такава, но това не

Училище без насилие и стереотипи, определени от пола

ТРАФИК И СЕКСУАЛНА ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Трафик на хора *е набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора, независимо от изразената от тях воля, чрез използване на принуда, отвличане, противозаконно лишаване от свобода, измама, злоупотреба с власт, злоупотреба с положение на зависимост или чрез даване, получаване или обещаване на облаги, за да се получи съгласието на лице, упражняващо контрол върху друго лице, когато се извършва с цел експлоатация.* ***Експлоатация*** *е противозаконно използване на хора за разврат, за отемане на телесни органи, за осъществяване на принудителен труд, за поробване и робство или в положение, сходно с робството.* (Закон за борба с трафика на хора)

Трафикът на хора е **търговия с човешки същества**. Това е съвременна **форма на робство**. Това е най-бързо разрастващият се престъпен бизнес в света и един от най-доходоносните, наредайки се веднага след наркобизнеса, редом с трафика на оръжия. Според ООН всяка горна жертви на трафик стават между 2 и 4 милиона души, половин милиона от тях в Европа.

Трафикът на хора може да бъде вътрешен (трафик на хора в страната, най-често към големите градове или към летните и зимни курорти) или външен (международен). Съществуват най-разнообразни форми на трафик на хора, но най-разпространените са тези с цел сексуална експлоатация, което по данни на ООН представлява 79% от трафика в световен мащаб и трафик с цел принудителен труд – 18% от трафика. Други форми на трафик са трафик с цел продажба на органи, продажба на деца за джебчийство и просия, а в някои африкански държави – с цел участието на децата като войници във военни конфликти. Продажбата на деца с цел осиновяване според ЮНИСЕФ също е форма на трафик.

Трафикът с цел сексуална експлоатация често се отъждествява с проституцията. Поради това, обществото все още гледа на жертвите на трафик, в най-добрия случай с подозрение, или така сякаш те сами са си си виновни. Това отношение често става причина жертвите да не търсят помощ и е една от причините за изключително трудното им възстановяване от преживяното. За да се промени тази обществена нагласа е важно да се знае, чеداте явления са много различни. Голямата разлика е в принудата (физическа и/или психологическа, включително и чрез измама или заблуда), която се упражнява над жертвата, за да я склонят да извършва сексуални услуги. Жертвите на трафик често са държани заключени, пребивани, изнасилвани, измъчвани, заплашвани и манипулирани, докато се съгласят да проституират. Жертвите на трафик не могат сами да решат да се отскачат от извършването на тази дейност, да се отпетят. Трафикантът решава. Трафикантът няма причина да ги освободи, ако печели от тях.

Жертвите – те са всякакви – на всякаква възраст, с най-различен социален и етнически произход. Всяко може да стане жертва на трафик. От българската студентка в Лондон, отвлечена пред нощен клуб и заставена да проституира в „салон за масаж", през нероденото дете на млада жена, продадено в Турция за осиновяване, до мъжа, изкаран да работи половин година на строителна площадка в някакво село по 16 часа на ден, на когото все казват, че ще му платят „по-нататък" и той няма средства дори да се прибере в България. Жертвите са различни, историите им също.

14

„Джендър образование, изследвания и технологии"

„НАСИЛИЕ В РОМАНТИЧНИТЕ ПРИЯТЕЛСТВА – СКРИТОТО ЛИЦЕ НА НАРУШАВАНЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА НА ТИЙНЕЙДЖЪРИТЕ"

От кого е създадена и кога

Проектът е изпълнен в периода 2015-2016 година от фондация „Джендър образование, изследвания и технологии" в партньорство с:

- REFORM – Resource center for men, Норвегия
- 35 СУ „Добри Войников", град София
- ПГЛПЕХТ, град Ямбол
- СУ „Цветан Радославов", град Свищов
- СУ „Бачо Киро", град Павликени
- СУ „Ангел Каралийчев", град Стражица

За коя целева група е разработена практиката

Ученици на възраст 15-18 години.

Цели

Повишаване на информираността на младите хора по темата за насилието между партньори като сериозно нарушение на основни човешки права

Описание на практиката

Проектът започна с проучване на нагласите на тийнейджърите към насилието в романтичните приятелства – основен фокус на проучването бяха нагласите на тийнейджърите към насилието по-общо и това между партньори; представите на тийнейджърите за добри и нормални романтични отношения и как те се формират (влияние на семейството, приятелски кръг, медии и интернет); връзката между половите роли в романтичните отношения и насилието.

Проведоха се обучения за повишаване на информираността и чувствителността на младите хора към проявите на насилие в романтичните приятелства.

Съвместно с представители на REFORM – Resource center for men (Норвегия) екипът на фондация „ДОИТ” обучи 40 момчета за обучители на връстници по теми, свързани с равнопоставеността на момичетата и момчетата (жените и мъжете) в романтичните връзки и превенция на насилието в романтичните връзки, вкл. разпознаване и справяне с форми на насилие между партньори.

Обучените 40 момчета от петте училища обучиха 1000 свои връстници (8-12 клас) в рамките на “Час на класа”.

Обучени бяха и 10 училищни психолози, педагогически съветници и учители , чиято основна задача бе да подпомагат обучителите на връстници по време на подготовката и провеждането на обученията на връстници по места.

Ключови в обучителните дейности бяха методите учене чрез преживяване и ненасилствена комуникация (ННК). Ученето чрез преживяване позволява развиване на нови умения, нагласи и начини на мислене, като чрез различни интерактивни подходи (дискусия, ролеви игри, решаване на казуси, форум театър), поставя обучавания в ситуации на разбиране на собствените нужди и силни страни и зачитане на потребностите на Другия. В основата на ННК е осъзнаването на потребностите през емоциите, направляващи поведението, като потребностите бяха разгледани в тясната си връзка с фундаменталните права на човека. Методът „ връстници обучават връстници” позволява предаването на знания и умения не само формално, но и в неформални ситуации, като обучителят представя разглежданата тема на достъпен език и по интересен начин - като съвет от приятел, който разбира и е съучастен към проблемите, вълненията и тревогите на младите хора, а не е експерт, чужд на младежкия свят и проблеми.

За целите на обученията на връстници, екипът на фондация „ДОИТ” разработи обучителни модули, които обучителите на връстници използваха по време на проведените от тях обучения.

В рамките на проекта бяха създадени пет младежки работни групи (по една във всяко училище) за изготвяне на кампанийни инструменти (комикси – подложки за хранене) и подготовка на младежка кампания „В любовта няма насилие". Групите работиха заедно с консултант-сценарии и експерт-художник.

Работна група от ученици от 35 СУ (София) дискутира резултатите от изследването, проведено в рамките на проекта, и определи пет основни теми, които, според младежите, най-много се нуждаят от повишаване на разбирането и чувствителността, а именно: 1) Сексуален натиск; 2) Стереотип за мъжката сексуалност; 3) Контролиращо поведение, упражнявано от момичетата; 4)Контролиращо поведение, упражнявано от момчетата; 5) Манипулиране на партньора и вменяване на чувство за вина.

В училищата в Ямбол, Свищов, Стражица и Павликени се проведоха работилници за изработване на комикси по специфичен за младежите от съответното училище проблем:

- Здрави връзки;
- Изпращане на сексуални снимки;
- Снимане и разпространение на сексуално видео;
- Следене и изнудване на партньора след край на връзката;
- Сплашване на партньора и физическо насилие.

В дискусионна среща с момичета и момчета от 35 СУ (София) бяха подготвени текстове за комплект брошури, с фокус върху: добрите романтични връзки; романтичните връзки на тийнейджърите и правата на човека; съгласието за секс и сексуалният натиск; видовете насилие в романтичните връзки на тийнейджърите и преглед на международната и национална правна рамка на сексуалното насилие.

Кампанийните материали (комикси и брошури) бяха активно използвани по време на Дните на ненасилие над жени (25.11. -10.10.) и в дните около 14 февруари – Ден на влюбените. Младите хора популяризираха материалите и провокираха размисъл по предложените в тях теми на различни места в София, Свищов, Ямбол, Павликени и Стражица, където те се събират и прекарват заедно времето си.

Описание на опита до момента

Проектните дейности бяха реализирани в пет училища:

- 35 СУ „Добри Войников", град София
- ПГЛПЕХТ, град Ямбол
- СУ „Цветан Радославов", град Свищов
- СУ „Бачо Киро", град Павликени
- СУ „Ангел Каралийчев", град Стражица

В проекта участваха 1000 ученици на възраст 15–18 години.

Обратна връзка от бенефициентите

За момичетата и момчетата, които участваха в този проект, темата беше нова, но предизвикателна и много полезна. Общото мнение на младите хора бе, че такива теми имат място в училище и те трябва да се обсъждат, защото са част от тяхната действителност. За съжаление, насилието присъства под най-различни форми в ежедневието на младите хора и разглеждането му през призмата на романтичните приятелства постави по нов начин темата за взаимоотношенията между приятели , с акцент върху разпознаването на всякакви форми на злоупотреба, контрол и манипулиране. Последните се оказаха сред най-разпространените форми на насилие в романтичните връзки на тийнейджърите.

Ключови думи

превенция; равнопоставеност; ненасилие; общуване; уважение.

Кампания „В любовта няма насилие"

Сексуалният натиск е насилие, недопустимо дори и в дългите сериозни връзки.

София и Иво са 11-ти клас, гаджета са от почти година и от доста време имат сексуални отношения. Към края на първия срок обаче са доста заети с класни и почти не им остава време да се виждат, камо ли да правят секс. На всичкото отгоре братът на Иво се прибира от Англия и постоянно виси вкъщи. Иво така и не успява да убеди София че няма проблем, защото той си гледа телевизия в съседната стая и няма дори да разбере, ако през това време правят секс в стаята на Иво. През последвалата ваканция отиват на екскурзия с преспиване, която очакват с нетърпение...

Кампания „В любовта няма насилие"

Джендър стереотипите, че мъжете винаги са готови за секс, често се използват като оправдание за секуално насилие.

Кампания „В любовта няма насилие"

Изпращането на сексуални снимки може да бъде много опасно. Да принуждаваш партньора си да прави такива е насилие. Да ги разпространяваш е престъпление.

Кампания „В любовта няма насилие"

Да изнудваш партньора си да остане във връзката е насилие. Да го следиш и заплашваш е престъпление.

Кампания „В любовта няма насилие"

Снимането без знанието на участниците и разпространяването на сексуално видео е престъпление. Упояването на партньора за участие в сексуален акт е изнасилване.

Кампания „В любовта няма насилие"

Ревността често се използва като оправдание за контрол. Шамарът е насилие, независимо кой го удря.

Кампания „В любовта няма насилие"

Контролът над партньора е най-честата форма на насилие във връзките. Често насилникът прехвърля вината върху жертвата с оправданието, че го е провокирала.

Кампания „В любовта няма насилие"

Връзка, в която единият партньор се страхува от другия е изпълнена с насилие.

Кампания „В любовта няма насилие"

Да манипулираш партньора си, вменявайки му чувство за вина е често срещана форма на емоционална злоупотреба във връзките. Това е насилие.

Да се опитваш да манипулираш партньора си, като му вменяваш чувство за вина е често срещана форма на емоционална злоупотреба във връзките. Това е признак на нездрави отношения, проява на неуважение и незачитане на чувствата, желанията и нуждите на партньора.

Кампания „В любовта няма насилие"

Здравите интимни връзки се основават на доверие, уважение и подкрепа.

В здравите връзки партньорите не се страхуват един от друг, никога не използват насилие, нито заплашват с насилие.

В здравите връзки конфликтите се разрешават без обвинения, обиди и унизителни коментари.

Здравите връзки се основават на доверие, уважение и зачитане на личното пространство и нужди на партньорите.

В здравите връзки партньорите се подкрепят. Решенията, касаещи двамата, се взимат от двамата заедно и никой не налага волята си, без да се съобразява с чувствата и нуждите на партньора си.

Надпис под картинките: В здравите връзки няма манипулации, лъжи и изнудване, партньорите са честни за мотивите си, нуждите и чувствата си.

В здравите връзки партньорите си имат доверие и не се проверяват непрекъснато, искайки достъп до профил на партньора си в социални мрежи или до телефон.

И в здравите връзки понякога чувствата се променят, но не може да принудиш някой да те обича насила. Да изнудваш емоционално партньора си да остане във връзката или да го заплашваш, че ще се нараниш, е тежка форма на психическо насилие.

15

Фондация „Асоциация Анимус“

„ЧУЙ МЕ!“

Проект: „Въвеждане на подход за ранно разпознаване и предотвратяване на тормоза в училище чрез участието на децата в 7 държави от Европейския съюз“, JUST/2013/DAP/AG/5372, Програмата „Дафне“ на Европейска комисия

От кого е създадена и кога

Практиката и всички материали са създадени от Фондация „Асоциация Анимус" през 2016 г. в рамките на проект: „Въвеждане на подхода за ранно разпознаване и предотвратяване на тормоза в училище чрез участието на децата в 7 държави от Европейския съюз", JUST/2013/DAP/AG/5372, финансиран от Програмата „Дафне" на Европейска комисия. Партнирахме си организации от седем държави: Фондация „Асоциация Анимус", България (координатор) , Barnardo's, Великобритания, Община Гьотеборг, Швеция, International Child Development Initiatives (ICDI), Кралство Нидерландия, Linka Detske Istoty (LDI), Словакия, Salvati Copii, Save the Children, Румъния, SPI Forschung, Германия.

За коя целева група е разработена практиката

Материалите успешно могат да се ползват от ученици, родители, учители, възпитатели, треньори, социални работници, психолози.

Цели

Целта е да се създава училищна среда, в която се възпитават ценности на здравословно общуване, ненасилствено разрешаване на конфликти и приемане на различията, за да бъдат предотвратени насилието, тормоза и униженията сред учениците.

Описание на практиката

Материалите са изработени през 2016 г. в рамките на проект „Участие и гледната точка на деца за разпознаване и превенция на тормоза в училище в 7 европейски държави" JUST/2013/DAP/AG/5372, съфинансиран от програма Дафне III на Европейска комисия. Проектът даде възможност за сътрудничество с училищата и партньорство в усилията ни да направим училището спокойно и приятно място за учене, общуване и радост за нашите деца.

Сайт на „Чуй ме!" - http://listen.animusassociation.org/?lang=bg

Описание на опита до момента

Училището играе важна роля в детското ежедневие и се очаква, наред с учебните предмети, да учи децата да преодоляват неприятните чувства и преживявания, да се справят с агресията и тормоза. Училището несъмнено е ключ към когнитивното развитие и психичното и емоционалното здраве на учениците.

Разговорите ни с професионалисти, грижещи се за благополучието и безопасността на децата, потвърдиха, че е нужен задълбочен поглед към проблемите, с които децата се сблъскват. Особено се интересувахме от детската гледната точка по въпросите за тормоза, безопасността и благополучието в училище.

Главната цел на проекта беше включването на децата по овластяващ начин в дейностите по превенцията на тормоза в училище и създаването на безопасна среда в училище.

За времето, в което се изпълняваше проекта заедно с ръководителите на училищата и учителите, имаше възможност деца от тези седем държави да споделят своята гледна точка по въпроса за тормоза в училище и какво според тях е необходимо, за да се чувстват в безопасност. Посредством рисунки и различни проективни техники децата изразиха свои мисли, емоции, тревоги и очаквания, за да помогнат на възрастните да разберат нуждата им от сигурност и защита. Всичко това бе отразено в книгата „ЧУЙ МЕ!“.

Участващите страни се различаваха значително една от друга по своето историческо минало, етническо разнообразие, жизнен стандарт, образователни системи и традиции за участие на децата и техните права в образователните системи.

Посетихме 16 училища и се срещнахме с повече от 514 ученици. Училищните среди в различните държави са много различни. Някои от нашите гостуващи учители за интерактивните работни ателиета бяха професионалисти, започнали преподавателската си кариера по време на авторитарни режими, други бяха млади професионалисти със значителен международен опит. Някои от училищата имаха богата история в областта на тормоза и хулиганство,

докато други от училищата се отличаваха с атмосферата си, поощряваща разнообразието и толерантността.

Въпреки това всички деца показаха, че гледат на света по сходен начин, независимо къде живеят и учат. Те споделиха сходни истории за своето разбиране за тормоза и проблемите си в училище.

Едно от нещата, които научихме от работата си в проекта, е, че създаването на благоприятни условия за общуване с децата е единствения възможен път към тях. Разбрахме, че ние, възрастните, би трябвало да ги приемаме по-скоро като „експерти“ по въпросите, които ги засягат и да не им налагаме мнението си, да оставаме открити, включително и за мненията има, влизащи в противоречие с нашите собствени.

Обратна връзка от бенефициентите

Следващите препоръки от децата към възрастните са толкова важни, че заслужават да бъдат повторени отново:

- Слушайте какво ви казват децата.
- Бъдете отворени за техните емоции и доводи.
- Вземайте ги насериозно.
- Осъзнайте, че децата имат голям потенциал като мислещи хора, способни да решават проблеми и да помагат.

Заключението е ясно и несъмнено: тормозът в училище е отрицателно явление за всички – тук няма победители, а само губещи. Тъй като промените навсякъде се извършват все по-ускорено, мерките, подходите, намесата и дори разбирането за това как да се действа, трябва да бъдат преразгледани и осъвременени и да не остават само на хартия.

Ключови думи

Тормоз в училище, мнение на децата, упражнения в класната стая, превенция на насилието и тормоза в училище

Повече информация ще намерите на уебсайта на:
www.listen.animusassociation.org

Там можете да изтеглите:

- Книжката „Чуй ме!“ на седем езика
- „Класна стая без тормоз” Наръчник за учители училищен персонал, създаден успоредно с книжката
- „Тормозят ли детето ми в училище?” - дипляна за родители
- „Тормозът в училище: Какво ни разказаха децата и възрастните за него“ - обобщението от нашето изследване в pdf.

Книжката „Чуй ме!“, издания на седем езика: български, немски, английски, словашки, нидерландски, шведски, румънски.

ASCULTAȚI!
HÖRT ZU!
LISTEN!
POČÚVAJ MA!
LUISTER!
LYSSNA!

КАК РАБОТИМ

„Всяко дете е уникална и специална личност." (Джуди Мурсто)

Децата, с които работихме, бяха поканени да изразят своите виждания, отношение и емоции, свързани с насилието и тормоза, и по този начин да разполагат с изконното си право на участие. В следващите страници представяме споделеното от децата.

Детето е в центъра

Още от деня всички ние развиваме своята индивидуалност и свой уникален начин да гледаме на света и на свои живот. За нас беше много важно да намерим подход, при който вниманието ни е към детето, за да може то свободно да търси отговори и да развива своята способност да поема лична отговорност. Според нас децата и младежите участват активно в своето развитие. Това означава, че те би трябвало да са включени в решенията на въпросите, които ги засягат във всички области на техния живот.

Как се прилага подходът, ориентиран към детето, при справянето с тормоза?

Фокусът на ориентиран към детето подход е да помогне на децата по безопасен и сигурен с уважение начин да развият способностите си да се справят, както по настоящ да изградят приятелоотношенията си с другите хора, да са съпричастни, да проявяват чувствителност към емоциите и начина на мислене на другите, да успеят да се организират и най-вече – да добият увереност в себе си. Обикновеното е пример, чрез който хората се учат сами те да управляват свои живот и съответно да се чувстват добре сред другите в обществото, в безопасност, подкрепени и щастливи.

Институтът за изследване и защита на децата (The Institute Of Child Protection Studies) отбелязва следните неща, в които е необходимо да работим чрез подход, ориентиран към детето:

- подобряване на отношение на развитие и потенциално проблемните елементи от детеобразуващо и семействено и обхващане на подкрепа на детето колкото може по-рано
- отчитане на нуждите на детето на съответния етап от живота
- осигуряване на подходящи възможности за участие на децата и младежите във всички дейности за развитие на детето, които са засягат по любой начин
- подкрепа и развитие на взаимодействието между различните професионалисти, работещи за развитието и закрилата на децата, включително създаване на професионални екипи от специалисти

ДЕЦАТА СПОДЕЛЯТ
В ДУМИ И ОБРАЗИ

„Тормозът в училище започва още във втори и трети клас; в пети или шести вече става почти като нещо официално приет."

„Крещят и викат срещу мен – и вчера и преди това, и днес също! Или деца, които искат да се докажат пред другите, че са „готините", като ме обиждат, че съм бебе."

„Може да те тормозят заради цвета на кожата и косата. Може да те тормозят заради дрехите, които носиш, или защото нямаш толкова пари."

ЛИЦАТА НА ТОРМОЗА

„Аз така си представям насилието. Този човек, който измъчва насилието, убива с хокерки и това хем му доставя удоволствие, хем не. Защото хем си освобождава мръсните, хем разбира, че прави лошо."

КОМЕНТАР: Хората са като добри, лоши, лоши. Светът е в черно-бяло и черно и бяло. Тормозът е проява всичко конструкции, за които в двете страни плащат много висока цена.

Страници от книжката „Чуй ме!"

„Класна стая без тормоз" Наръчник за учители училищен персонал (на седем езика), създаден успоредно с книжката "Чуй ме!"

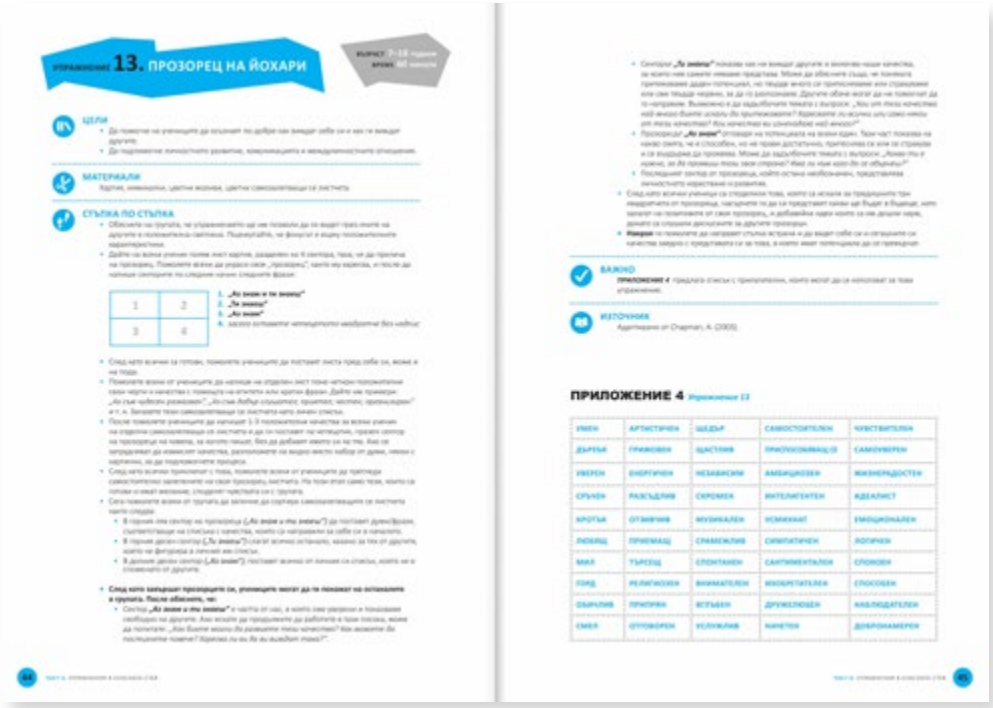

Наръчник „Класна стая без тормоз”

Серия постери за международната конференция "Чуй ме!"

Международната конференция "Чуй ме!"

„Тормозят ли детето ми в училище?"
дипляна за родители (на седем езика)

Международната конференция "Чуй ме!"

Добри практики

„Повишаване чувствителността на подрастващите по проблема „домашно насилие“ и повишаване на капацитета на представители на образователната система за работа по темата чрез програма и наръчник за превенция и защита в учебните заведения“. Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-161/16.05.2018 г., сключен с Министерство на правосъдието.

ФОНДАЦИЯ АСОЦИАЦИЯ АНИМУС

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО